

YIVO Institute for Jewish Research

6 6000 00031396 6

ספר

מגלת אסתר השניה

174

נעתק משפת איטלנו ונתקן במעט בלו מחדש
להוציא היתרות ולרוח השפה העברית.

סאה

יצחק בן מישה רומש

מחבר: ספר בור עזי, קצאת ספר קיש
וספר שלמת רשעים.

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תש"ע

דיילנא

בדפוס ובדפוס ר' יהודה לייב ב"ר אליעזר ליבמאן ס"ק נ"א.

לפני תרמ"ד

ג. 24. 38

ספור

מגלת אסתר השניה

ספור יפה ונעים הנוסד על מוסדות אמת על דבר הנסים והתשועות אשר נעשו לאבותינו יושבי ארץ פולין וליטא על ידי אסתר אהובת קאזימיר הגדול מלך פולין. מספר בלשון צחה וקלה ובמליצה נמליצה ונעימה לנפש אוהבי שפת קדשנו, ובעת הזאת דבר בעתו הוא.

נעתק משפת א'שכנו ונתקן כמעט כלו מהד'ש לרוח היהדות ולרוח השפה העבריה.

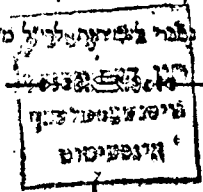

ס א ת

יצחק בן משה רומ'ש

מחבר ספר כור עני, קנאת ספרי קד'ש ומפר שלמות

(הנכות נאמר בלשון הענין מ"י)

ווילנא

בדווצאות וכדפוס ר' יהודה ליב ב"ר אליעזר ליפמאן מ"ינ נ"י.

שנת תרמ"ה ל"ע

21277

1200996

sys # 45139

Довволено цензурою. 29 Мая 1884 г. Вильна.

МЕГИЛАТЬ ЭСТЕРЬ ГАНІНА.

Разказъ перевелъ съ Немѣцкаго языка

І. М. Румшъ.

Собств. и изданіе Л. Л. Маца. Съ Виленскаго
изд. 1883 г.

В И Л Ъ Н А.

Въ типографіи Л. Л. Маца, на Квасномъ переулѣ:
домъ Ш. Кисина № 1195/6 1884 г.

דבר אל הקורא

הספור הזה אשר אנכי נותן לפניך היום איננו יליד הרמיון
בנוי על אבני בדו, כי אם נוסד על מוסדות אמת — מעשה
היה הרשום בספרי דברי הימים למלכי פולין, ונפשות המשחקות
היו נפשות חיות וקימות כמנו היום. העלמה אסתר — אסתר-קא
מכא בני פולין — אכן הפנה לספור הזה, היתה אהובת
אזימיר הגדול מלך פולין * היא פעלה רב טוב לבני ישראל
שבי ארץ פולין, ולא לבני דורה לבד, כי אם גם לדורות
באים עד חדל עם פולין מהיות ממלכה בארץ. ובימים ההם
אשר חשך ואפלה כמו את עמנו בכל מדינות אייראפא, ראו
בני ישראל יושבי ארץ פולין אור גדול תחת מטשלת קאזימיר
גדול באהבתו את אסתר אשר היתה לפה ולמליץ לפניו בעד
זו האהוב לה מנפשה .

הן אמנם עוד לפני קאזימיר נתנו ליהודים יושבי ארץ
פולין חקים טובים מידי הנסיך באלעסלאו פיוס אשר חי שנים
גזות לפני קאזימיר, וגם עוד לפני הזמן הזה מידי הנסיך
גדול — עזרשנא — מן אספרייך, פרידריך איש המלחמה —
ד שפייסנאט — וקאזימיר אשר וקם את החקים הטובים
אלה — שלשים וששה — בשנה השנית למלכותו ** עוד לפני
הבנו את אסתר עשירים ושתי שנים *** אבל המה היו
בני ישראל לא לעזר ולא להועיל, כי המלכה אדעלהייד צורת
יהודים לא נתנה להוציאם לפעלם ולתת למו מהלכים בארץ ,

ויהיו

* הוא מלך מן ה' אלפים ציג עד שנת קיל (1333—1370)

** שנת צ"ד לא"ה הששי (9 אקטאבר 1334)

*** בשנת קי"ו (1356) ראה קאזימיר את אסתר ונפשו חשקה בה .

ויהיו כנפל טמון אשר בצאתו מבטן ינוע וימות. ומלבד זאת
המיטה על היהודים עוד צרות חדשות רבות ולעות. גם את
אשר שלחה קאזימיר מעל פניו ובני ישראל קוו לשואף הכ
חדש, קמה לשטן להם ראקיציאנה אהובת קאזימיר אשר
תככים ומרמה אשר שטמה ושאמה את ישראל בשאט נפש
ובנכליה אשר נכלה להם רבת צדרתם והרעה אותם מכל אשר
לפניה (* אמנם קאזימיר הגדול היה מלך חסד, אבל נשוי היה
את לבנו. וקאזימיר אשר קנה לו השם „הגדול“ על חכמתו
ותבונתו הגדולה, ועל אמץ לבו ורוחו בכל הליכות מלכותו, וה
רפה רוח וחלש לב באהבת נשים ותמשלנה בו וברוחו,
כי היה בידן כחומר ביד היוצר. ועת צרה היתה לעקב,
עת השקה נפשו באסתר ויאהבה יותר מכל הנשים אשר אה
לפניה (** והיא באש אהבתה וקנאתה לעמת לא שקמה ו
נתנה דמי לה, עד כי בטל קאזימיר את הגזרות הרעות אשר
ננזרו על ידי אהובותיו בשמו והוא לא ידע ויחדש שנית א
חקי באלעסלאוו הטובים, וגם נתן חקים טובים חדשים ויתרונ
רבים—פיוויליגען— לכל היהודים יושבי פולין בכלל ולאנשי
פרטים בפרט. וכל אלה היו מאשרים ומקימים בחסכם הזקנים
סטאראסטען— באספת המדינה— שיים, לאנדסטאג— אשר אין להשי
ככתוב בכפרי דברי הימים למלכי פולין הנזכרים בסוף הספ
הזה בהערות.

וכן, תחת אשר בכל מדינות אייראפא בימים ההם אה

את

(* אהובות רבות היו לקאזימיר וזלן שנאו את היהודים. הנודע
בשם הזה: לאוואליער, דאָנא מיראביני וראקיציאנה.

(**) כח חוקה אהבת קאזימיר לאסתי, עד כי כל עמל האצמיר לחסר
ביניהם לשוא היה. ובאמר לו מלאך האצמיר כי זאת חזתה לו למזכרת
כס' ד"ה ובהרת כחה בהליכה ממשלחו, ענת: „גם בשמש המאור הגר
המצאנה בהרות כחות“.

את ישראל בכל פה כצאן טבחא מבלי מחמה ומסתור בצל חקים משפטים אשר יהיה בהם האדם, תחת זאת בארץ פולין במליצת אסתר וקנאתה לעמה ישבו לבטח תחת צל חקים ישרים וטובים ככל שאר אורחי הארץ. ומעתה יהיא נפצו משפחות בני ישראל בארץ פולין. כי משפחות רבות אשר נרו בארצות אחרות, בשמעם כי היהודים בארץ פולין ישבו לבטח, עזבו את ארץ מגוריהן ויבחרו לשבת בה. על כן עוד עתה מספר אחב"י בארצנו ובכל הארצות ממשלת פולין בימי קדם רב יותר מכל שאר ארצות אייראפא.

ועתה אלו היתה בעם אחד עלמה אשר פעלה רב טוב לעמה כאסתר לעמה, כי עתה כמה מצבות זכרון הציבו לה, כמה גליונות בספרי דברי הימים הקדושים לה וכמה חבורים על אפנים שונים חברו עליה * וכל העם מקטון ועד גדול ידעו אותה, תחת זאת בעמנו כמעט אין יודע את אסתר ואת מפעליה הגדולים והטובים. וגם ספרותנו ההרשישה ממנה וכמעט לא דברה עליה דבר. ואם סופרים אחדים: צ"ד, ש"י בהקדמתו, סהד וגדולות שאול יזכירוה לטובה, הן רק יזכירוה בקצרה, עד כי הקורא לא ישים לב לדבריהם.

וההכם גראמץ — חלק שביעי דף 403 — ועמו ההכם החוקר הגדול הר"ד מ"ש — בקונטרס הערות לס' קריה נאמנה להח' ש"י פין — מפשימים את כל כבודה מעליה ואומרים כי אסתר לא עשתה כל מאוסה לעמה; וכי המלך קאזימיר מלכו משך חסדו לעמנו יושבי פולין, ומכזיבים את כל סופרי דברי הימים מהעמים וסופרי ישראל הנ"ל, האומרים כי אסתר הסתה את לב קאזימיר להטיב את ישראל. ונאייתם, כי המלך קאזימיר אשר וקים את חקי באלעמלאוו הטובים בשנת שנית למלכותו, עשרים.

(* והכתולה — יונגפרוי פאן ארלאנס למשל.)

עשרים ושתי שנים לפני אהבו את אסתר, כאמור למעלה
הן אמנם כדבריהם כן הוא שהמלך קאזימיר הטח חסד לעם
עוד לפני אהבו את אסתר, אבל זאת נעלמה מהם כי אחרי אשר
אשר וקים את חקי באלעסלאוו ומשך חסד לב"י, המו נשיו או
לבבו לרע, וכל החקים הטובים היו כלא היו, ועוד נוספו עליה
נזרות רעות בלי ידיעת קאזימיר בידי נשיו, וביותר בה
אהובתו ראקיציאנה המרשעת אשר לקחה את כל לבו ותען
כל חפצה והוא לא הניא אותה (*). ואך כאשר אהב את אסתר
אשר וקים שנית את חקי באלעסלאוו הטובים ויתן גם חקי
טובים חדשים, גם מוזרים ונפלאים, כאשר יראה הקורא בסוף
המחברת הזאת. ועוד דבר טוב על עמנו לפני נסך שלעזיז
שאר בשונו, וגם הוא עשה הנחות גדולות לאב"י כאמור למעלה
ועתה הנדי שלם והזאב שבע.

ומה שאומר הח' הר"ד מ"ש וזיל: „ואולם זה השקך—
שאסתר הטתה לבב קאזימיר להיטיב את אב"י—בדוהו איזה
שונאי ישראל אשר לפי דעתם לא היו ב"י ראויים שיתן להם
קאזימיר הגדול זכויות וחירות, לולא שעלין בנערה עברית עירנית
והנעירתו להטיב את בני עמה.“ לפעד היא השערה התלויה
בשערה ואין לה שחד במח"כ. כי שי אשר לפי דעתם לא היו
ב"י ראויים לזכויות וחירות לא פחדו ולא עלה על לבם, פן יחשב
איש שהמלך קאזימיר נתן לב"י זכויות וחירות יען שראויים היו,
כי אם יחשבו יען שהוא היה טוב לב, והיטיב גם לב"י אף
שלא היו ראויים, כאשר היטיב גם כן להאברים עובדי הארמה,
אף כי לא היו ראויים לפי דעת כל אצילי פולין בימים ההם,
עד כי כנוהו: מלך האברים — קרול הלעסאוו — ועוד איך יעזו
פניהם

(* ועי' בספר דברי הימים Naruschewitz Hist. Noroda
Pol. m. VII. האומר בפירוש כדברי .

פניהם כל סופרי ד"ח לבדות מלבם שקר נגלה כזה אשר כל איש יזכיר בהם ונכובו, אחרי שמודעת לכל כי קאזימיר אישר וקיים חקי הנסך באלעמלאוו בשנת השנית למלכותו, ובאסתר השקפה נפשו עשרים ושתי שנים אחרי כן? אלו חלפה לה תקופה קמנה, שנה או שנתים בין קיום קאזימיר את החקים ובין אהבתו את אסתר, כי עתה אולי יכלו הסופרים ש"י לחשוב שיתעו את הקוראים אבל אחרי שחלפה תקופה גדולה בזאת — עשרים ושתי שנים! איך יעזו ויבסלו לבדות שקר נגלה כזה? האם עיני הקוראים ינקרו ועוד מה יענו על הזכיות והחידות שנתן למו באלעמלאוו ולפניו הנסך הגדול פרידריך איש המלחמה אשר שנימו לא אהבו נערה עבריה כהמלך קאזימיר הגדול? —

סוף דבר אמת ויציב כי העלמה אסתר פעלה רב טוב וראויה היא לזכרה ולזכר עולם בספרות ישראל. ובאמת האם לא חרפה היא לנו, כי בת ישראל אשר באהכתה הגדולה לעמה פעלה ועשתה למו ישועות גדולות ואשר בזאת עשתה לה שם לתהלה (בספרות העמים*) אויבנו, תשכח מלב עמה מבלי שם וזכר לה בספרותנו! — ומלבד כי בושעת היא לבלתי הבין לחוקר ולהגדיל תפארת עמנו, הלא עון הוא לשכח חסדי אנשי חסדנו! על כן זה זמן כבר אותה נפשי להציב לה יד ושם בספרותנו העברית, אך לא היה לאל ידי למלאות רצוני מחסרון הזמן הדרוש לזה. להנות מלב כפור יפה הראוי להתכבד אשר ימשך לב הקהל לקרא אותה, גם מחסרון הספרים הדרושים לזאת, ואולי יתר הרבה מחסרון היכ... ולהעתיק מהספרים אשר קראתי על אודות בספרי העמים — לא מצאתי ביניהם הנכון והכשר לספרותנו העברית. על כן נואשתי ממחשבתי זאת. אולם מה שמח לבבי כאשר זה לא כביד נקרה נקרה לידי מאסר אשכנזי לשנת 1845 בשם ליליען מאת

(* בשם פולץ ואשכנז יש ספרים ומיארזין רבים ושונים. גם בלשון רוסיה: אסתר-קא מאת בולגארין.)

(Lilien) מאת C. Wachsmann המאסף בתוכו ספורים נוסדים על כוכדות ההיסטאריע וביניהם ספור יפה על דבר אסתר הנל הנכון לספרות העברית. ואמר בלבי, אין זה, כי אם אלהים אנה לידי את הספר הזה, וחשתי ולא התמהמהתי לעשותו מטעמים לשפת קדשנו, ותקנתיו מחדש לפי רוח היהדות ולרוח לשוננו, למען שלא יהיה כזמרת זר בספרותנו העברית.

ועתה קוראים אהובים אוהבי עמנו ושפת קדשנו קבלו נא אותו באהבה ורצון. ולבי מלא תקוה שיפיק רצון מכם. כי מלבד שהוא ספור יפה ונעים ונוסד על יסוד אמת—מעשה שהיה, כי אז היתה עת צרה ליעקב, אבותינו היו אז למרסם ונרדפים על צוארם: אהובות המלך קאזימיר, וביותר אהובתו ראקיציאנה צורת היהודים הטתה את לבב המלך קאזימיר לשים על היהודים מסים כבדים, לחסם מהם משפט אורחים ולגרש בלה מן הארץ כמה אלפים משפחות אשר באו מארצות אחרות לשבת בארץ פולין בשנים הראשונות למלכות קאזימיר. אך אחרי שהרעות והתלאות עברו ראש והגיעו למרסם קצן, שלח להם ה' עזרה בצרה—את אסתר, ואויבתם בנפש נפלה מבלי קום, ולכל בני ישראל היה אור, וישבו לבטח בצל הקים ישרים ומשפטים טובים ככל שאר אורחי הארץ, דבר מהם לא נעדר.

גם הספור הזה יגיה אור על רוח המוסרי של אבותינו וישבי ארץ פולין. וממנו גם תראו לדעת רוח אצילי פולין ותכונותם, תכן הגיונם, שיחותם והליכותם בימים ההם כאלו ראיתם בראי מוצק. וכל אלה נכתב בלשון צחה וקלה ובמליצה נמליצה לתוך הקורא. ואל תביטו אל מראהו וזעיר כמותו, הביטו אל איכותו הרבה, הלא גם אבנים יקרות קטנות הנה ומחירן גדול הרבה ממחיר אבנים גדולות.

המחבר.

כי ארני, רבי ומורי, אנא קרא נא את המקרא הזה
שנית! אלה דברי עלמה היפה בכל בנות ישראל, אשר
דברה אל איש שיבה כבן תשעים שנה היושב אל שלחן גדול
ולפניו מגלת אסתר פתוחה והוא קורא בקול גדול ובשפה
ברורה כצעיר לימים באוני עדה גדולה ונכבדה. הישיש הזה
הוא הרב רבי יאקען בן יהושע מעיר מיעהאוו המתולל מאד
בתורתו, בחכמתו ובצדקתו בכל ארץ פולין: ובימים האלה
היה בעיר קראקאוו קרית המלך, כי נעתר לוקני עדת ישראל
ונכבדיה אשר הלך את פניו לבוא אליהם לפאר בתפארתו
ובכבודו את חג הפורים. תארו כתאר איש האלהים, כנביא
ה' לפניו בישראל. בפניו לינו כבוד והוד, ומראהו נורא
מאד, עד כי לולא עיניו המפיקות רצון ונדבה, כי עתה כל
ראיו אמרו, איש קשה הוא. זקנו הלבן כרצי כסף יורד עד
הגורו על פי מדותיו מצמר יקר הלבן כשלג. גם בבגדיו אלה
היה גבר ונפלה משאר חוקנים והנכבדים אשר ישבו לו מסביב
לשמע לקחו, כי המה כלמו לבשו שחורים, ולכבוד האורח
הנכבד, מדלצות ובגדי משי דרכוסים עד צוארם בקרסי כסף.

בין כל הקרואים הנאמפים לכבוד הרב בבית האלמנה
נאמאן שארת כשר הקרובה לו, היו נפש שנים צעירים לימים
אשר המו אליהם את לבב הקרואים ועיניהם. האחת היא
העלמה הנזכרת למעלה, בת אחי האלמנה הנודעת בכל העיר
קראקאוו בשם "אסתר היפה". וגם אמנם לא אל חנם עשתה
לה את שם התפארת הזה, כי באמת לא היתה נערה יפה
כמוה בכל גבול ארץ פולין. אולם לא יפיה לבד המה אליה
עיני כל, כי אם החן אשר הוצק בפניה שחקר לה יחדו עם

תם לב וענוה צדק, חן המה כללו יפיה ולקחו לב כל ראייה,
ובאשר היא שם עיני כל אליה גשואות. האלמנה נאמאן
התהררה תמיד בשארת בשרה היפה והתימרה בכבודה,
ראשונה כי ידעה מאד שבנה אליעזר. השקה נפשו בהעלמה
ויאהבה אהבה נצחת, ולבה היה נכון בטוח כי בת אחיה —
אסתר היפה, אשר לשוא התחרו כל בני הנעורים מנכבדי
העיר לבקש ממנה אהבה, תהיה לימים יבואו אשת בנה.
שנית, באשר אסתר היתה בת יורשת נחלה והון רב, כבוד
מצאה ידה ללבש מחלצות ולעדות עדי עדים יקרים בימי
שבתות ומועדים, ותאצל מהודה גם על דודתה. כן היה
גם היום — ביום הפורים הזה — כאשר הופיעה אסתר בבגדי
תפארתה: עדי זהב על לבושה, צעיף יקר על פניה, רביד
זהב ופנינים יקרים על צוארה שן וכנף המקרה (פערס פאָער)
בידה, ועל כל אלה לבשה הכל בטוב טעם ודעת, ששה
האלמנה בלבה ועליצות נפשה פנימה הופיעה נהרה על פניה,
בידעה כי שארת בשרה וכלתה לימים יבואו, תוסיף היום
להפליא בהודה והדרה את כל ראייה הפלא ופלא, וכל הקהל
הגדול והנכבד הבא היום בביתה רק אליה ישניתו ורק אליה
יתכוננו, אולם אף כי אסתר היתה באמת היפה בבנות, בכל
זאת לא בטת שקר התהללה האלמנה, באמרה לפני מכירותיה
ומיודעותיה שבנה אליעזר לו הצדקה לבקש אהבה מאסתר
ולחפיק רצון ממנה, כי לפי טובו ויפיו היא לו יאתה, וגם
כל יושבי קראקאו ויאמרו לרבך הוה טוב הוא.

אחינו בני ישראל ככל ארצות מגוריהם לא הבדילתם
התולדה איש מעל אחיו בתארים וחזות פניהם כאחינו ויחבי
אריץ פולין. בהם פנים מפנים שונים אין, וכל ראייה יאמרו
כי נפלגו בידי התולדה לשתי מפלגות עם פנים שונים אשה
מעל רעותה. פני האחת אין כמהם לפי ולוקחים לב כל
ראייה

ראיהם, לפני השנית אין כמתם לרוע, וכל רואם ידוד מהם.
אליעזר בן האלמנה היה מן המפלגת הדיאשונית: פניו עגולים
כאנן הסדר, לחיו, חוטמו ושפתיו קצובים ומתאימים יחד,
ועליהם יופיע הוד עלומים בלתי מנאלים ונאלחים בחלאת
זמה וחמאת בני נעורים; בפניו תלין דאבה הדישית השופכת
עליו רוח חן ותחנונים. קצותיו תלתלים יורדות מיניה ושמאלה
עד זקנו הקטן המכתיר את לחיו. עיניו תלויות וערוכות
בלתי קרה אל אסתר אשר כל עין חזתה בה, כי כל לכה
ומעינה בדבריה הרב אשר קרא.

„בי אדוני רבי ומורי, אנא קרא נא עוד הפעם את
המקרא הזה!“ אמרה אסתר שנית בקשוא הרב את עיני
אליה ויעמד רנע מקרא.

ויען ויקרא: „אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל
היהודים, כי אם תהרש תהדישי בעת הזאת רוח והצלח...“

בקרא הישיש את הדברים האלה קמה אסתר מעל
מושבכה ותט את נזיתה קדימה נגד הקורא, כי בקשה לשמע
כל הנה היוצא מפיו לכלי תאבד ממנה גם אחת. וכאשר הוסיף
הרב לקרא, כן העמיקה מחשבות, ושרעפיה רבו בקרבה,
עד כי לא שתה לכה לכל הנעשה לה מסכיב. אך בסגר הרב
את המגלה הקיצה כישנה ותאמר פתאם בתם לכה כבראשונה.

„בי אדוני, כל יושבי ארץ פולין יכבדוך וינשאוך לכל
לראש, וששמעך הולך בכל קצוי ארץ וים וחוקים, על כן
סלח נא לאמתך, עלמה אין בינה, כי תערב את לכה לשאל
את פיד ולערך לפניך דברים אודים אשר עלו על לכה
בקראך את הספר הקדוש הזה.“

„שאלו נא בתי ככל אות נפשך, ואני אשיב לך על
כל דברך, והעקב בלבך אשר יסיתך בשפק אשים למישור.“
ענה הזקן ברצון.

ותען אסתר ותאמר: „כאשר לקחה אסתר לבית המלך אחשורוש בעיר שושן, האם לא היתה עליה המצוה לכהר במות מלהיות לאשה להמלך אחשורוש עובד האלילים? — והיא לא כן עשתה, כי אם הואילה להיות לו לאשה; וזאת לא זאת, כי אם גם הוסיפה על הטאתה פשע מבלי הנד את עמה ואת מולדתה כאשר צוה עליה מרדכי אומנה, מיראתם פן אם יודע עמה לא יחפץ בה המלך. האם לא הטאו בזאת הטאת גדולה?”

ויען הזקן ויאמר: „אמנם כן, אלו עשו זאת מרדכי ואסתר למענם, לטוב למו, כי עתה באמת הטאו הטאה גדולה ועונם היה גדול מנשא, אולם המה לא למענם ולא לטובתם עשו זאת, גם לא ברוחם כי אם ברוח ה' אשר נוספה בה, והמה לא היו, כי אם הכלי ביד ה' אשר בחר בם להציל את אחיהם הלקוחים למות והמטים להרג; כי גם בימיהם היתה עת צרה ליעקב ובני ישראל היו בצוק העתים, וכמנו כמהם הטו שכמם תחת על הגוים הכבד, לכן לא חשב ה' זאת למו לעון, כי אם גם לצדקה.”

„אם כן רבי ומורי,” אמרה אסתר. „אם נקרה נקרתה כזאת בימינו אלה, אזי גם עתה לא חשב ה' לבת ישראל לעון בעשותה כמהם?”

„לו היתה זאת לעזר ולהועיל לבני עמנו, כי עתה, מלבד שה' לא חשב לה לעון, כי אם חשב לה גם לצדקה, וגם עליה המצוה לעשות זאת.” ענה הרב. „וביותר שאת כי הגוים בימים האלה יודעים את ה' ואותו יעבדו ואינם עובדי אלילים כהגוים ההם איזר היו בימי מרדכי ואסתר.”

ותוסף אסתר ותשאל: „אולם אלו היתה העלמה אסתר הנקובה בספר ה' אהובת רע, אזי מה היה משפחה לעשות? לפי תת היתרון? אם לעמה ולבגד בבגדה, או לבגדה ולבגד בעמה

בעמה — לבלתי החיש לעזרתם ולעמד מרחוק לעתות בצרה?"

„היתרון לגדול מן הקטן, להכל מן החלק, ואחרי רבים לנמות! —“ ענה הישיש. „אם היתה כזאת, כי עתה עליה המצוה להפר את בריתה עם אלוף נעוריה ולשום את כל לבה ומעינה לשלום עמו וטובו. וגם אמנם לפי דברת חכמינו זכרם לברכה היתה אסתר אשת איש — אשת מרדכי.“ הזקן עמד מדבר רנעים מספר, ובעת הזאת נשאו הקרואים את עיניהם על אסתר ויתבוננו אליה שבועי רצון על אש קנאתה לעמה, ואחרי כן הוסיף הישיש לדבר נדבה ויאמר: „לבי יעליץ בתי, בראותי כי שקמת את לבך ומעינך לימים מקדם — לימים אשר בנות ציון ישבו על גרם מעלות המלוכה, ובני יהודה לפני מלכים התיצבו. אבל בימינו אלה הו, נשינו טובה ואך-צרה וצוקה, לחץ ועני לגד עינינו, והימים הבאים הולכים הלוך ורעים. עוד לפני שנות מספר, בשבת המלך קאזימיר על כסא מלכותו קוינו לטוב בארץ הזאת, כי המלך קאזימיר מלך חסד הוא ורוחנו לא זרה לו. הוא נתן חקים טובים ומשפטים חדשים לטוב לנו; רבים מאחינו יושבי ארץ פרייסען וארץ שלעויען עזבו את ארץ מולדתם ויבתרו לשבת בארצנו ארץ פולין; חזון שלום חוינו לנו ועתים טובים נשקפו לנו ולכל אחינו. אולם לו משל המלך כלכבו וכרוחו, כי עתה באמת תוהלתנו לא נכזבה, וישראל הוסיף יום יום לשא ראשו ולזקף את ערפו הכפוף, אבל המלך קאזימיר רוחו לא נכון בקרבו, מתהפך לרנעים כחומר חותם, ולא כרוחו ימשל בעמו, כי אם ברוח הנשים המושלות בו, ולכל אשר תהפצנה תמינה אותו: המלכה אדעלהייד היתה אשה קשה ורעת לב, היא צררה אותנו בכל איבת נפשה, והשוד והלחץ שבו לאיתנם הראשון. גם כאשר נלאה המלך הבול את רוחת הקשה ומרי לבת וישלחת מעל

פניו

פניו, אמרנו יש תקוה, אבל הה, לבנו לא חוה כי רעה גדולה ממנו נשקפה לנו, ולא ידענו כי יש אשר בעקבות הרעה תסב רעותה הרעה ממנה, וצרה אחת תכל ארחות אידה לאחותה הגדולה ממנה: המלך חשקה נפשו בבת ארץ באהמען, בעלמה ראקיציאנה פאן קאפידלא, היא קנתה את כל לבו והוא בידה כחומר ביד היוצר. והמעט ממנה שהמלך קאזימיר מבלתי יכלת לנשא את רוח הקנאה הנסוכה בקרב המלכה אדעלהייד שלחה מעל פניו ויגרשה מארמון קארנאוויץ לשוב לבית אביה נסיך העסען, ואותה, את העלמה ראקיציאנה, לקח לארמונו, כי אם גם זאת הרשה מאת המלך לבוא אתה במסורת ברית הנשואין כדת וכדין על ידי הכהן הגדול (*). מקראקאו קרית המלך.

בכל זאת אומרים נאמנה, ענה אחד הקרואים אף הוא חלקו. "כי ברית הנשואין לא היתה כרת על ידי הכהן הגדול באמת, כי אם לעינים. יש אשר אומרים כי האב והכהן (**). מן מיניעץ התחפש בעד כסף רב לכהן הגדול אשר ראקיציאנה לא ידעה אותו עוד, ויש אשר אומרים כי כהן נזיר (מענד) הנם ממתוז פאדאליען עשה את הרמיה הזאת וגם הצליחה בידו.

"יהיה אך שיהיה" ענה הרב. הדבק הזה נהיה לשוטט בצרנו, לקח באפנו ולסילון ממאיר וקוץ מכאיב בעינינו.

המרשעת ראקיציאנה אויבת את עמנו בני ישראל בכל שאמה בנפש. היא מקור כל הרעות והתלאות המוצאות אותנו, וממנת תוצאות

(* לפי דת אמונה הקטולית, יחלקו חכהנים מסדר הקרושין במעלותם לפי מעלות הבאים בכרית הנשואין. והמסדר קרושי המלך הוא או האפיפיור (פאבסט), או לכל הפחות כוהן גדול (ערץ בישאף) ואם סדר הקרושין כוהן פחות במעלה מכוהן גדול, הקרושין אינן תופסין.

(** אכט. כהן ראש לבית חפלה גדול ותחת ידו הנכסים אשר לכהן וחמט נקראים: אכטי, והוא גם כן כהן כסדרגה גדולה אבל לא ככהן גדול.

תוצאות לכל המסים החדשים וכסף החמסים המכבידים עלינו כעבטיש; בלעדה לא רצתה נפש המלך בם ולא קים אותם לעולם. הן, אחי" נמר הישיש את דבריו כמנר ראש ובקול עצבון. "עתות המלך אהשורוש שבו לקדמתן: נשתי מרשעת ורעת לב תנדיל עלינו עקב, ועם ה' תשים למרסם; אבל מאין יבוא עורנו? הישלה ה' את עזרתו — את אסתר להצילנו מיד הזדים העריצים השואפים לבלענו?"

"הוא בעתה יחישנה," ענתה העלמה אסתר בקול רם וחזק ומעיניה ככודודי אש התמלטו, וכל פניה פני להבים כנביאות ימי קדם בהנבאותן. "ומה? האם אין ה' עוד בקרבנו? איה יושב הכרוכים אשר שכן בציון הר קדשו? האם חלף עבר ואיננו? איה העוז והאדיר המביט לארץ ותרעד, ינער בעמים ויבהלון? איה המחריב בנערתו מצולה ושם מעמקי ים דרך לעבר נאולים? איה זרוע ה' המחצבת רהב, המהפכת לגד נוזלים ותנער פרעה וחילו בים?!"

"עת הנפלאות כבר הלפה הלכה לה ויבוא קין הפלאות," ענה אחד מן הקרואים סר וזעף. "עתה מקרוב שבתי מארץ אבותינה אחרי שלחי שמח את דודי חוקן אשר נפשו כלתה ונכספה לשוב לעפרה. שמעתי את האימאן (* קורא את העם לתפלה מעל מגדל המאששע (**)) הבנוי על שתות בית מקדשנו; עליתי על הר ה' — הר ציון, והנה תרשוהו תורשים, ושמה כאשר בימים מקדם היכלי מלכינו בגאונם והדרם נשקפו, יארך הערבי למענתי; התהלכתי לארך הירדן עד הים הנקרא כנרת, יען שנלוו לפנים ככ נור המו: ראיתי חופו העתיק, אבל דומית מות חופפת עליו; הרוח לים גליו כבימי קדם, אבל

(*) כהן וראש לבית התפלה אשר לבני אמונת סחמער. והוא קורא את העם להתפלל.

(**) בית תפלה לבעלי אמונת סחמער.

אבל אין תרן ואין נם, גם כל נפש חיה אין, והים כנרת
שוכב בודד למעצבה ככנר אין הפץ בו.

„אתה אומר: בא קץ הפלאות?“ קראה אסתר בגרון,

אודי אשר ברב כח עצרה במלך עד כה. „הן לעיניך פלא

אחד הגדול בכל הפלאים. הן אמנם שְׁתוֹת מְקֻדָּשׁ ה' נהרסות,

ארמנות מלכינו לעיים היו, הר ציון שדה ירש, עמק יזרעאל

וחופי ים כנרת היו לשממה, אבל האם לזאת נשית לב?

הבזאת תוכיח כי בא קץ הפלאות? הלעולם יעמדו? גם

מבצרים משגבים והיכלי תפארה הלא התעתדו לגלים, ויש

לאל יד אָנֶשׁ לערות ערים בצורות עד היסוד במ, עמקים

יתבקעו וחופי ימים עתידים לשממה; כל מעשי ידי אנש הלא

יכלו ויאבדו. אולם האם עצרו כח עריצי הגוים בכל הענוים

הקשים והאכזרים אשר כל פה לא יקבם, כל יד עמל ואכזריות

חמה, רצח וחרב מלחמה עם כל מלאכי זעם ועברה — האם

עצרו כח להכחיד ולהשמיד עם קטן ודל? נתון הוא כצאן

לפבח, נגש ונענה, ממשך וממרט, נדכה ונבוזה, כל זאת

באתהו והוא עודנו חי וקים, הולך הלוך ורב על פני כל

הארץ, לא ישכח ולא יעזב את דתו ואת תורתו, יחזיק בכל

מעונו בבירתו עם אלהיו, לא יעזב דרכו ומשפטו ובאמונתו

יחיה! ועתה האם נפלאות עוד אינם ובא קץ הפלאות?!

כהנביאה אשת לפידות נצבה אסתר בין הקרואים:

כפיה פרושות, עיניה דלו למרום ופניה פני להבים מעוז קול

מדברותיה החוצב להבות אש, שלהבת-יה. ותוסף שאת

מדברותיה באש קנאתה לעמה ותאמר: „אם כל הפלאות

האלה כאפס וכאין בעינינו, הלא כל פלא אין, ונפלאות כל

נעשו מעולם! איה עמי ימי קדם הרבים והעצומים אשר שטמו

ושאטו בכל שאטם בניש את העם בו בחר ה' לעם סגולה

מכל העמים אשר היו אז בארץ? איה בני עמלק גברי החיל,

אנשי המלחמה? איה חיות פלשתים נושקי רומי קשת? איה
נכרי מואב יועמון? נמיכי השבון, עשתרות ובשן עליי גאותם
אימו? מה היה לעריצי הגוים אשור ובלל מרדניו הארץ מרעישי
ממלכות אשר אכלו את ישראל בכל פה? הִתְחַשְׁבו מתי
מספר הקאפמען*) ההולכים שחוח תחת שבט הנוגש מאנשי
צבא תוגרמה העריצים להקרא בשם עם קדומים — עם מצרים
העצום והגורא? — תחת אשר שארית ישראל — האניה הסערה
ברוח סעיות הזמן מן הוא והלאה, תלהם בזרוע כח עם גלים
נצים זה כשנים אלפים, ועד כה לא צללה במצולת ים
התלאות ולא טבעה בהמון דכיהן? לא לא! אין זה כי אם
קצר רוח וחצר אמונה לחשב כי היר הבוקעת ים והכותבת
על קיר בלשאצר כי מספר רגעיו חצו, היר הזאת קצרה
ולא תעצר כח להושיענו לעתות בצרה!

ככלות אסתר את דבריה נפתחה הדלת ואיש זקן בא
אשר כל הרואה הכיר שהוא נכבד ונשוא פנים בעדתו, כי
בבואו הביתה קמו כל הקרואים, זולתי הרב רבי יאסען. הוא
היה אחד מזקני עדת ישראל בקראקאו; בידו גליון וחורתם
גדול עליו ובפניו תלין דאבה ועצב. דומם באין אמר ודברים
מסר את הגליון להרב, והוא אך התעף עינו בו הציקו
בחרדה על השלחן.

אם כן איפוא אמת גכון הרבר, ולא שמע שוא בפי
פתאים וחסרי לב, או מחשבת און אשר בדאו מלכם הורשי
רע, כאשר דמינו עד כה! הגה הרב נכאים. „באמת נתן
המלך צו לגרש את כל היהודים מגרי פולין אשר לא נולדו
בה, וזולתי אלה אשר נתן להם הרשיון מראש להאחו בה;

ומי

*) הקאפמען הוא שבט קטן ודל בארץ תוגרמה אשר לא יתחננו כי
אם כבני שבטם, יען שמצורת כזיהם כי מוצאונם מכני מצרים — עם ימי קדם.
2. מנ"א

וכי אשר יויד בערמת לבוא ולשכת בה בסתר, עגש יעגש
לשלם לאוצר המלך שליש הונו ורכושו, כאשר רשום בפקודת
המלך באר היטב!"

רבי הקרואים שרקו ויניעו ראשם, ומדמ קרעו גם בגדיהם.
"ואחינו בני ישראל," אמר האיש אשר הביא את הנלוין.
"יותר מששת אלפים נפש עזבו את ארץ אשכנז ארץ מולדתם
וישבו בארץ פולין מאז ישב המלך קאזימיר על כסא מלכותו.
בשמעם כי מלך חסד הוא ועינו עלינו לטובה."

"וגם אמנם כן מלך חסד הוא!" ענה אחד הקרואים.
"והפקודה הרעה הזאת היא רק פרי מחשבת בת הבליעל
אשר תמשל בו ככל אות נפשה."

"עלינו לשית ולבקש תחבולות להטות לבבה אלינו
במנחה;" אמר עוד אחד מהקרואים בלם, ועיניו שוטטו
בכל הבית לראות אולי יש בו איש זר.

"הן הן," ענה הראשון. המנחה תקח מידינו ברצון והועל
לא תועיל לנו, כי תאמר שאין להטות לב המלך אלינו."

"אך אם אתם לו שמעוני," ענה. ואמר עוד אחד
מהקרואים, "כי עתה יעצתי להטות אלינו בכסף את לבב
הנאוי אדע"*) מקראקאזו או מעיר פלאצק והוא יפגע לנו כמלך
לתת לנו רשיון לבוא לפניו לדבר את דברינו."

"זאת לא תקום ולא תהיה," ענה עוד אחד. "ראקיציאנה
תעיר את כל כחה לעצר בעד המלך למלאות משאלתנו;
אך אני יעצתי למסר לו מכתב בקשה."

"גם זאת לא תהיה," ענה הראשון חוששים. "מי הוא
זה אשר יערב את לבו למסר ליד המלך? אחד הפחות והסגנים
לא

*) פה או שר מלך (שאטטאהאלטער) בממלכת פולין בימי קדם.

לא יעשה זאת, גם אם נתן לו מלא ביתו כסף וזהב. כי איך יתנו להם גאונם וגאונותם לעשות דבר במלאכות היהודים הנבזים בעיניהם, ואחד השרים הקטנים לא יעשה זאת מיראה מפני הבת הבליעל ראקיציאנה פן יבלע לו.

שמעו נא לי ואיעצכם נא עצה. ענה אחד הקרואים אשר הדריש עד כה, „אבל האיש אשר יערב את לבו לעשותה והיא לא תצלה בן מות הוא. וזאת עצתי: לעד על גליון באר היטב את כל השוד והחמס, כל העשק והמרוצה אשר עוללה המרשעת, לא לנו היהודים לבה, כי אם גם לאי-יהודים, וכל זאת תכתב בדברים נמרצים ונמלצים אשר יחדרו בלב הקורא ובנפשו פנימה. כל עלילותיה בקשע ובל איש אשר עברה עליו רשתה יקבו בשמות, איש איש לבדו, גם השת והיום לא יעדרו, ואז נבחרה לנו אחד מעדתנו לבקש מאת המלך לשמע את דבריו, סבלי הגד כי במלאכות כל העדה הוא הולך, כי אם דבר נחוץ לו לעצמו אל המלך, ודבר מצער כזה כל ימנע ממנו, ואז תהיה עת מצוא למסר למלך את הגליון.“

עצתך אשר יעצת, אמר הרב רבי יאמען בשחק היוצא מכאב לב. „דמיונה כעצת העכברים אשר שתו עצות כנפשמ להמלט מיד החתול האוכל אותם בכל פה, ונועצו לב יחדו לתלות על צוארו פעמון, וכשמעם את קול הפעמון יברחו וימלטו מידו. העצה הזאת ישרה בעיני כל העכברים; וגם יאמנם עצה טובה ונכונה היא, אבל כאשר היו נכונים להשלים עצתם, והנה כאב אנוש, כי לא נמצא גם אחד בהם אשר ישום נפשו בכפו לגשת אל החתול ולתלות את הפעמון על צוארו, ועד עתה יבלעם ככל אות נפשו. האם באמת תרמה כי ימצא גם אחד ממנו בכל ארץ פולין אשר יחדף נפשו למסר למלך את הגליון?“

„אין גם אחד, אין גם אחד!“ ענו פה אחד כעשור
מהקדוים. מי אשר יערב את לבו לעשות זאת, נכון בידו
יום חשך — למות מות רשעים.“

„לא לא!“ ענה הרב גם הוא. „אין גם אחד! ולמי
הצדקה לדרש מאיש לערות למות נפשו לבלתי הועיל. ואנחנו
אין לנו על מי להשען, כי אם עליו אשר אליו יקרא נעים
זמרות ישראל לאמר: הבה לנו עזרת מצר ושוא תשועת
אדם!“

„רבי ואלופי, למה עמדת מלקרא את סוף המקרא?
קראה אסתר פתאם כנפעמה מרוח ה'“. „למה לא תשים את
לבך להמקרא הכתוב הלאה אשר כתרועת שופר יריע בנפשו
פנימה? ומה? האם גם רוחך, אתה ראש כל תופשי התורה,
קצרה? וגם נפשך לא תשמע הקול האדיר והחזק? הבה,
אתם אישים, תנו לי עלמה אין אונים לקרא באזניכם את
דברי הגבר הוקם על: באלהים נעשה חיל והוא יבוס צרינו!“

בקרא אסתר את הדברים האלה היה מראת במראת
אשה נביאה בנוח עליה רוח ה': כפיה פרושות השמים, על
פניה הופיע אור בהיר כאור השמש, עיניה נשואות למרום
ומזרות זיקות, רשפי אש, שלהבת-יה. לשמע דבריה הלוהטים
הביטו כל הקדוים אילם בפני רעהו ויתמחו, עד כי נחבא
קולם והעתיקו מהם מלים. אך אחרי עבר רגעי מספר פתח
הרב רבי יאסען את פיו ויאמר: „לך נאזה תהלה, בתי. כי
יש את לבבך להשליך את נפשך סנגד בעד שלום עמך וטובו,
אבל כח גברים דרוש לחפץ זה.“

„אנא סלח נא לי אדוני!“ ענתה העלמה אסתר ועל
שפתותיה עבר שוק אשר כל ראהו חזה בו בוז וקלם. „אם
כח הגברים האלה היושבים פה יתן לי ישועות כל תעשינה
לעולם

לעולם; הנברים האלה עשים כאשר עשו הנברים בשושן:
ישאו מספר, יצומו ויבכו, אבל אין גם אחד יגבר חילים לקדם
פני הרעה, - ועתה, הבה, אם יחמר לכם כה לב העלמה
אשר התאזרה עז לבא אל המלך אחשוורוש, הלא עליכם
המשפט לקנות חכמת לב הנבר אשר שלח אותה אל המלך.

פני הנאכפים האדיומו כי נכלמו מדברי אסתר ורכות
נדברו איש אל רעהו על דבר עצתה, אבל כלם ענו פה אחד
כי אין חכמה ואין תבונה להשלים עצתה. בין כל המדברים
היו גפש שנים אשר הודישו עד כה ולא דברו דבר. האחת
היא בעלת הבית. האלמנה נאמאן, כי כחשכות צוורות אשה
את אחותה הנתרועצו בקרבה ולבבה פחד ורחב: בזכרה את
הכבוד הגדול אשר תנחל, בהתיצב בת אחיה וכלתה לימים
יבואו לפני המלך להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה, ורחב
לבבת; אבל בהשיבה אל לבת, אולי לא תצליח דרכת, הלא
בנפשה הוא, ופחד לבבה; השני אשר הודיש עד כה הוא
אליעזר בן האלמנה. עתה פתח את פיו ופניו האדיומו כתולע
ויען ויאמר:

הן בכל העיר קראקאו, ואולי בכל הארץ אין איש
אשר רעת אסתר תגע עד לבו כמני, ואם אסון יקראנה
בלבתה אל המלך, נבחר לי מות מחיים. אולם מי הוא הוד
אשר יזיד לנעת בה לרעה, בה-העדינה הדבקה בה בכל
לבכה ונפשה, טובת השכל והיפה בנשים! - האם אין שמעיה
הולך בכל העיר קראקאו כי אין כמוה וראת ה' ותמימת לב
בכל בנות ישראל? וכל אצילי פולץ רוזני הארץ הבאים כמעט
יום יום כביתנו לשנות כוס יין אונגער, האם לא יתנו לה כבוד
ויקר כאשר נאווה לשרות נשי החורים? מי יתן והיה לאל
דינו להטות לב אחד הסגנים להיות עליה קתרה ולפגע לה

במלך

במלך, ליעוד לה מועד לשמע דברה, כי עתה לא היה כל אדם בדרכה; גם דבר נחוץ הוא כי איש איש ממנו יכתב ידו על מכתב הבקשה.

כן, כן דברת! ענתה אסתר בקול נמרץ. הגה האדון סטאגיסלאוו קריצקי הספארמסט* מווילנא גם הוואיוואדע השמן והבריא מן קראקי אשר דרכו לצחק תמיד ולחלל בכל איש, והמוכיר הראשי** מנפת ליטהויען, פעטער פאק, כל השרים האלה המה עתה בעיר, ומדי יום ביום בבקר באים הם אלינו הביתה לשתות בקבוק אחד או שנים יין ארענבורגער או רוסטער, כדרכם תמיד לשתות בבקר השכם בתוך שתיית שחרית. השרים האלה...

אמנם כן, ענתה האלמנה נאטאן חלקת אף היא ותשמע את דברי אסתר בדבריה, בחפצה לתתהרד לפני הקרואים בקרבתה גם היא אל השרים. כל השרים האלה טובים לנו מאד. וגם אמנם, האם נפלאות היא! הלא יין אונגער ורוסטער אשר לי טוב מכל משרת הצמוקים הנמכרת בכל העיר בתור יין ארענבורגער הטוב; כל יושבי פולין יענו כי כנים דברי, וביתר שאת פחת קראקאו כי הוא שותה כל היין למינהו אשר בעיר ואשר בפרוורים, באמרו שעליו לחשב ולדאג לשלום יושבי העיר, ועל כן הראה לדעת שאין כיני בכל העיר. זה עתה מקרוב בא האדון הטוב אל ביתי סר וזעף ויאמר אלי: אמי, שם בנעל הזהב*** כבדוני במרק סגולים בתור יין קאקי הטוב אשר טעמו היה לחכי כמעט ריה הלמות, וכמים המאירים בא בקרבי; הביאי לי כד מלאה מהחבצות הלשנה העומדת ליטין הפתח (להארון רב החסד נבעו כל מצפוני

המרתף

* שר המחוז בארץ פולין בימי קדם :

** גראם קאנצלער :

*** שם בית טרוח אשר על השלש שלו היה מצויר נעל והב :

המדתך שלי) לתקן משחתי בקבתי אשר שחתי במרק הפגולים והיום בבקר עוד לא מעמתי מאומה, כי אם היין המשחת, שנים עשר ביצים קשים וכשני קערות מרק ירק. ואך פלה קלה האדון רב החסד לשתות כד אחת או שתיים מיין מאקאי שלי אדון עניו ושב לאיתנו הראשון, ועתה הוא בריא אולם כהדגה אשר במים.

הן דבריד, רבקה; העירו בקרבי רוח עצה אשר יש תקוה כי בה נלשע. אמר ראש עדת ישראל בקראקאוו. האדון הפחה טוב לי מאד, הלא אני הוא בן משק ביתו וכל מחסורי ביתו עלי, אם הוא יבטיחני לבקש מאת המלך לתת מועד לאסתר להראות את פניו. ישמר את מוצא שפתי, ונאמנה יפיק רצון מן המלך, כי מעולם לא השיב המלך את פניו.

בעת אשר הקרואים הגו ונועצו יחדו על דבר הראות אסתר את פני המלך נחפו משרת האלמנה לבוא החדרה. הוא היה שאר בשר אי-קרוב למשפחתה, הוא הסוכן על היין במרתף האלמנה, הוא הקונה והמריק מכלי אל כלי, הוא המוציא והמביא בבית, סוף דבר, הוא היה פנת כל בית האלמנה, ובלעדו היה הבית כאניה בלי תרן. ויאמר אליה בחפזון ובהלה לאמר: „בואי נא מדרה הנני אומר לך עושי, חושי לבית היין! כל הבית מלא מפה אל פה שרים ומגנים! נפלאות יה! רואה אני שהיום הדת גדולות ונצורות, נכון לבי בטוח שהיום ימתיקו סוד ויתיעצו על צפונות וגדולות, כי את כל שותי יין השליכו אחרי הדלת והמוזה וחדשו יין ממינים שונים ורבים, הלא אות הוא כי היום גדולים יהיו חקרי לבם.“

„חיש מדרה, שמואל, חיש מדרה הנני באת!“ אמרה בעלת הבית בקומה ממושכה בחפזון. לבי יגיד לי כי היום

יתח

יהיה מחזה נחמד למראה בבית היין. שמע נא שמואל, הסירתי את כלי המשקה הטובים והיקרים: כלי הזוכית הטובאים מן ווענעדיג הסירים מדר מעל השלחן אשר בבית היין, כי זאת הלא ידעת מני אז, כאשר יתיעצו על גדולות ונצורות זמן לא מצער, אזי לא יותר גם אחד מהכלים שלם בלי מום ומשחת; רק הכלים אי-היקרים והנשחתים, המה לבדם יעמדו על מקומם. גם זאת שמע נא, את החבית המלאה יין אֶזנער הטוב מאד, אשר עליו אמר זה לא כביר הנאיִוֶאדע ספעטריקאון (הלא ידעת את האיש הזה ואת דרכו לתת דפי בכל) כי כצפוני יפריש את הכו ואת בטנו, את החבית הזאת פתח נא ותהיה נכונה תחת ידי. ואתם אחי, אמרה אל הקרואים. „כאשר תואילו לשוב אל בתיכם, הואילו נא לצאת דרך הפתח מאחורי הבית לבלתי תראות לעיני הנאספים, כי בהתאסף האדונים להתיעץ על צפוניהם, אז ביתי כבית הַוַּעַד ביום האסיפה על עניני המדינה והמלוכה (רייכסאג) ואין אלש יאמין בחייו, ראו אחי, הוהרתי אתכם!“

הקרואים חשו ולא התמהמו למלאות אזהרת בעלת הבית, בידעם כי דבריה נאמנו מאד, ואחד אחך אחד יצא דחוף ומבזל דרך הפתח מאחורי הבית, זולתי הרב רבי יאסען אשר זאת לא היתה לפי כבודו, יצא דרך הפתח מלפני הבית ואסתר עם אליעזר הלכד עמו לשלחו ולשמר עליו עד הרחוב.

עתה בני, שמעוני נא, אמרה האלמנה אל אליעזר ואל אסתר בשובם הביתה. „אקוה כי היום יהיה שבר קֶשְׁנָה על בן התחזקן והיו לי למשען ולמשענת: אתה אליעזר, שימה נא את לכת לזאת כי הכדים גם אחת מהן לא תשאיר נקה גם רגע אחד, ואת אסתר יונתי, האירי נא את פניך אל האדונים. הן אמנם ידעתי כי אין נפשך לשבת בבית היין בעת אשר האדונים, המגנים והפחות שותים שכר, הקים ומתגעשים, אבל

לא ככל הימים היום הזה. ואם תראי כי יעופפו תרבים איש על פני רעהו אל תיראי, כי לא כאשר נראה לעינים יש עם לבבם, וביתר שאת עלמה וגם יפת תאר אין לה לירא כל מאומה מפני האדונים האצילים, כי גם אם נבלעו מן היין ישאו פני אשה ולא ינעו בכבודה; וגם אם היין בוגר ויעבר הק, גם אז לא יעוללו עלילות ברע, כי אם אולי יתנו לה מנשיקות פיהם, אבל גם זאת אין רע, ועד כה אין גם אשה אחת מתה מנשיקה.

האם תדמי דודתי כי אירא ואנורה מפניהם? השיבה אסתר בשפתים שוחקות. יראת אָנֶשׁ בל תבעתני. את ה' לבדו אירא, ומי הירא את ה' לא ירא אדם, כי ה' עמדי לא אירא רע! אך עם לבבי היה לחלות את פניך כי תתניני היום לשבת בחדרי, אבל אחרי שובי אל לבבי נחמתי, כי אולי תהיה היום עת מצוא לחלות את פני אחד השוים להציגני לפני המלך ולבקש ממנו לקחת לו מועד לשמע את דברי.

אם כן איפוא באמת יש את נפשך להתערב בדבר הזה ולערב את לבך להתיצב לפני המלך? אמרה האלמנה נדבה, אף כי היתה נבוכה למשמע אינה.

ומדוע לא? ענתה אסתר בשובה וחשקם. מי אשר הטח לב המלך אחשוורוש לתנחם על מחשבתו הרעה אשר השב על אבותינו, הוא יטה גם את לב המלך קאזימיר לרחם עלינו ולמשך לנו חסדו; הן, חזון לבי יגיד לי כי כן יהיה. — מי יתן, הרימה קולה בעליצות נפשה. ואהיה גם אני כאסתר לפנים בישראל עזרת עמי ומלשיעם בעת צרתם! אולם גם אם תקותי זאת לא תנתן לי, הלא התקוה יקרה מזיים ושנה בנזק המות.

האלמנה נאטאן פתחה את פיה להשיב לה דבר, אבל

ברגע

ברנע הזה בא שמואל סוכן ביתה, ויאמר לה כי עתה עת
יחם השמים להמתיק סוד ולהעמיק עצה, ובחמסם הלא ישיתו
את משתייהם, על כן אין הדבר להכין חצי חבית יין רוסמער
וחצי חבית יין עדינבורנער, כשטע האלמנה את הדברים
האלה עמדה ולא ענתה עוד; ואחרי אשר צותה את אסתר
לבא מחר אחריה חשה מפתח ביתה לבית היין.

ויהי אך היה היה עם לבב אסתר ללכת אחרי האלמנה
כאשר צוּתָה, והנה איש בא בימים לבוש בגדי דרך ותבת
עץ תחת זרועו בא הביתה. כַּבֵּע השועלים אשר על ראשו
ופאותיו הארוכות היורדות תלתלים על כתפיו עד חגורו,
נתנו אות אמת כי הוא יהודי וישב עיר בראד. ואחרי אשר
עמד רגע כמתעתע ועיניו שוטטו בכל החדר, ענת ואמר:

„היש האלמנה נאמאן בבית? דבר לי אליה.“ ולא נרע
עיניו מאסתר כדברו.

„דיה מלאות עבודה ולא תוכל לבא הנה, כי בית
היין מלא שרים וסגנים.“ ענתה אסתר. ואם יש לך דבר לתנו
לה תנה לי, ואל תירא, כי אני אסתר בת אחיה וידי כידה.“

הן אמנם נפשי אָתָה מאד לראות את דודתך ולדבר
עמה פה אל פה, אמר האורח, כמדבר אל לבו, אחרי
השבו רגעים אחדים, „אבל אחרי שאין עתותיה בידה
ואין לראותה עתה, אזי אעשה דברי עם העלמה
אסתר, כי לא אוכל התמחמה פה; לבר שני שומים
ופת לחם יבש לא בא בפי מאומה כל היום: רעי אשר בא
עמי הנה לעיר צוה במלון להכין בעד שנינו ארוחת לביבות
(אקסיס) ואם לא אבוא למועד אשר יעדתי, אזי אוכרות לי
הלביבות לנצה, כי האיש החוא אוכל תרבה כהמלך כוש,
ואין שריד לאכלו!“

„ומה יהיה לדבר עסקך אשר אמרת?“ שאלה אסתר וצחק עבר על שפתיה .

„חיש מדר אנמרנו. — בעיר בראצלאוו (ברעסלוי) נתנה לי התבה הזאת להביאה הנה ולתתה בבית היין ליד האלמנה נאטאן, והיא תשיב אותה לבעליה.“

„אבל מי המה בעליה?“ שאלה אסתר ותכונן את התבה מכל עבריה, הלא כל כתבת אין עליה, ומי זה איפוא יוכל לדעת ליד מי למסרה?“

„הן, גם אני שאלתי זאת את פי המשלח, אבל הוא אמר לי: למותר הוא לדעת את בעליה, כי פלוני אלמוני יבוא אל האלמנה נאטאן ויאמר: תני לי את התיבה מעיר בראצלאוו! וזה האות.“

„הפלא ופלא! קראה אסתר מבלי גרע עיניה מן התיבה .

והאיש הוסיף ויאמר: „אמנם גם בעיני נפלאות היתה זאת, ובראשונה מאנתי לתת ידי בדבר הזה, אך אחרי שהמשלח את התבה לעני לי ויאמר: קחנה, כי כל מרפה אין בתוכה, גם תקע בידי נלגל כסף (שקל), וזאת היתה לי דבר בעתו, כי רש אנכי וכביתי דלות ומסכנות, ואחמדתי ואקח את התבה.“

בדברו את דבריו האחרונים הציג את התבה על השלחן ויברך את אסתר ויצא הפתחה .

„נפלאות היא מאד! — הפלא ופלא!“ דברה אסתר אל לבה בעצמת תשוקתה לדעת מה בתוכה, כמשפט הבנות השואפות לדרש ולדעת כל דבר נעלם ונסתר מהן; ויען שהיום כבר רפה לערב נשאה את התבה אל מול התלון למען תוכל להתכונן אותה היטב. „מי יודע מה זאת בתוכה? גם אין כל קול דופק ואין קול משק נשמע בתוכה.“ אמרה

אסתר

אסתר בהניעה את התבה הנה והנה. „גם קלה היא מאד כאלו היא רקה. אפס אין זאת, כי אלו היתה רקה למה זה שלחה הנה? מי ישלח תבה רקה מרחק רב כזה, ועוד בסוד כמוס, מבלי רשם שם בעליה? וגם התבה עצמה איננה מעשה חדש חכם הראייה להכבד בה כי תשלח בדרך רחוקה כזאת. — מי יתן ויכלתי להביש בתוכה, אבל סגורה היא במסמרים. הן אמנם רק מסמר אחד יסגירנה ומנעול אין בה. אבל לשמט המסמר הלילה לי! — איך עלתה על לבי מחשבת פגול כזאת! אולם לשלח את התבה בדרך נסתר כזה גפלאת היא מאד. — הן נפשי יודעת מאד כי עלמה אחרת לא משלה ברוחה וכבר ראתה את אשר בתבה, גם דודתי, אדמה, לא בקשה חשבונות רבים אם הגדתי לה על דבר התבה, אבל אני לא כן עמדי, לבבי לא יתנני לעשות הדבר הזה להתגנב בסוד אחר כגנב במחתרת.“

בעת אשר דברה אסתר את הדברים האלה אל לבת הפכה את התבה לכל עבריה והניעה אותה הנה והנה, — והנה פתאם נשמטה מידה ותפל לארץ בשאון והמולה גדולה.

„אהה ה' אלהים, מה עשיתי!“ זעקה אסתר בכחלה ותחש לתרים את התבה מן הארץ. „הוי! הוי!“ הוסיפה לזעק ותבהל עוד יותר. המסמר נשמט ומכסה התבה סרה, מה נורא הדבר הזה! —

אסתר כרעה על ברכיה מהרה לבקש את המסמר וגם מצאתהו למושש לכה, ויהי את לבבה לחזק שנית את המכסה במסמר. אך נחמה על זאת ותאמר כדאנה: „אולי נשבר מה בתוכה?“ וכדברה הניעה את התבה בלש הנה והנה. „לא ישתקשק בתוכה מאומה, ברוך ה'! — בכל זאת אולי נשבר או נהרס דבר ממקומו, על כן אדמה שנכון לראות את אשר בתוכה ולעשות בה סדרים כבראשונה,

ואולי

ואולי גם עלי המצוה לעשות זאת. — כן, כן הוא, אדרי
שהתבה כבר פתוחה, הלא אין רע, ומה ממנה ילך אם
אשים עיני בה? הן הן, כן אעשה כאשר דברתי וחיש
מדרה אשים בה מדרים כבראשונה.”

הדברים האחרונים אמרה בקול נמרץ הענה כי הדבר
כלה ונדרץ, וגם אמנם חיש מדרה הסירה את מכסה התבה;
אבל אך התעיפה עינה בה נבהלה ותסוג אהור כשני צעדים
ותזעק בקול חרד לאמר: „נפש חיה! נפש חיה! אהה ה'
אלהים, הלא תברח מתוכה! — אולם לא לא! הן לא
תתנועע, אין בה כל רוח חיים, מתה היא! בלי שפק דבר
יך הוא. — שערה מה ארוך! תלתלים כצמת אשה (לאקקעו)!
אולם בשוא נתעיתי, באמת איננה נפש חיה! יעבר עלי מה,
אוציא כמעט מן התבה ואראה מה הוא! הן, מחר אשיבנו
למקומו ואת התבה אסגר כבראשונה.”

בשמים מאצבעותיה, בזוהרות גדולה מאד אהות אסתר
את דבר הפלאות, אבל מה היתה? והנה הוא פאת נכרית
יפה מאד, קוצותיה תלתלים, שערותיה בהירות ועינם כעין
ירקרק דיון.

אמנם אל יחשב הקורא כי עדי דראש הזה נעשה
בטוב מעם ודעת כפאה נכרית בימינו אלה, כי אם לפי רוח
העת ההיא היתה מעשה ידי אמן להתעות את הרואה לחשב
את הנושאות אותה (היא היתה פאת נשים) לאשה אשר
שערות יפות בהירות-ירקקות, לפי מעם העת ההיא נתונות
לה מידי התולדה.

„הפלא ופלא! עמל הוא בעיני לדעת מה זאת!” דברה
אסתר כהגות לב, ולא גרעה עיניה מן הפאה הנכרית
ותתבונן אליה מכל עבריה. — „הן, עתה נפקחו עיני!”
אמרה אדרי אשר החרישה רגעים אחדים. הלא זה לא כבד

ספר בן הקאטעללאנע * מפאלמוסק כי בעיניו ראה בארץ איטאליה שרות גדולות וכבודות נושאות על ראשן צמות עשויות משערות נכריות לכמות גבותן וקרחתן, וכל רואיהן ידמו כי שערותיהן הנה מלדה. או היה בעיני השומעים כמפיה כזבים, (כאמת הוא פוחו וכחב) וכן היה בעיני, עתה קראיתי לדעת שאמת נכון הדבר, כי גם זאת הלא פאה נכרית היא (פעיקקע)! הן, כן הוא, גם הוא קרא זאת בשם הזה! הפלא ופלא, עד מה יעמיקו בני האדם עצות ויחשבו מחשבות לברא חדשות למען הסתר מעין הרוואת רוע תארם מלדה ומבטן!

זמן לא מצער עמדה אסתר ותתבונן אל הפאה הנכרית מבלי נרע עיניה מסנה ומדברת אל לבה, ער כי השיבה אותה אל התכה ותחוקת במספר.

עוד לא עברו רגעים מספר, והנה הדלת חסב על צידה ואדם עמוי במעיל ארוך ומצנפת (קאטועע) מאחוריו דרך על מפתן הבית. המצנפת עלתה מן הערף ותכסה את הראש עד העינים, על כן לא יכלה אסתר הפר אם איש או אשה היא, ומה גם שחשכת הנשף כסתה את החדר, חיש מדרה שמעה קול אשה עוואלת, אבל בקול מתנכר, לאמר: "האת היא האלמנה נאמאן?"

לא, אני בת אחיה — מה שאלתך ובקשתך?" אמרה

אסתר.

ממך לא אבקש מאומה. ענתה האשה קשה.

הביאי הנה דודתך.

זאת לא אוכל; אמרה אסתר בענות חן. עתה ידיה

מלאות עבודה.

העלמה

(* שר המכצר או שר מצודה בארץ פולין בימי קדם.)

העלמה, קראי אותה הנה, חושי ואל תתמהמהי!
קראה המתנכרה עזות בקול נגיד ומצוה. "אָן לי לדבר עמה
ברגע הזה, ברגע הזה, התשמעי? חושי ואל תעמדי, —
האם עוד לא תשמעי בקולי, יהודיה!"

"לא אוכל עתה קרוא את דודתי"; ענתה אסתר בזעף.
"בית היין מלא חורים ומגנים, ובעלת הבית לא תוכל ללכת
ולעזובם גם רגע. ואם נחוץ הדבר מאד, לכי עמי ואני אנהגך
ואביאך אליה."

"זאת לא אוכל!" אמרה המתנכרה בחפזון, "פה אדבר
עמה — אך אולי תדעי את השב לי דבר: האם לא הביא
הנה איש נכרי תבת עץ למסרה לשואלה? אני באתי לדרש
את התבה."

"אמנם תבת עץ הובאה הנה." ענתה אסתר בשפה

רפה.

"אם כן אפוא תני אותה לי!" קראה המתנכרה ותחש
אל השלחן אשר התבה עמדה עליו, כי ברגע הזה התעיפה
עינה בה.

"אל נא!" קראה אסתר ותמהר ותתיצב לפני השלחן,
לבלתי תת את המתנכרה לנשת אליו, כי יראה פן תקח
את התבה.

עתה בעמד המתנכרה קרב לה מאד יכלה אסתר לשים
עליה עיניה ולהכיר מעט את תמונתה, אף כי חשכת הנשף
כסתה את כל החדר. פניה יפים וקצובים מאד, עינם כעין
לבנת השלג, ואין לכהד כי יפת תאר ויפת מראה היא מאד,
אבל העזות והנאות עם קשי הרוח אשר בפניה ילינו, תעבו
יפיה ויהפכו הודה למשחית, עד כי אסתר בראותה אותה
נדדה ממנה ונבהלה כמעט רגע.

"אתי שבאת הנה, שרתי, לדרש את התבה," אמרה

אסתר

אסתר בענות חן, אחרי אשר החרישה כרגע ותִשָּׁב רוחה.
„הלא בלי שפק מודעת לך כי עליך לתת אות, על כן שְׁרָתִי,
אל נא תשיתי עלי חטאת כי לא אתן לך את התבה מבלי
תתך אות.“

„על זאת נאווה לך תהלה כי תדעי להזהר!“ אמרה
המתנכרה בלשון רכה מאשר בראשונה וצחוק עבר על
שפתיה. אחרי כן הוסיפה ואמרה: „הבה, תני לי את התבה
מן העיר ברעמלוי רבה.“

כדבר המתנכרה את הדברים האלה שבה אסתר אחור
ותורה באצבעה מול התבה העומדת על השלחן. כחתף
הטפה המתנכרה את התבה ותסתירנה תחת מעילה, ושקל
זהב השליכה על השלחן, ומבלי דְּבַר דְּבַר, גם מבלי אָמַר
שלום, הפנתה שכמה ותלך לה חושים.

„נפלאות היא!“ אמרה אסתר במגד ראש. „הנה אדמה
שכבר ראיתי את האשה הזאת. — הן, כן הוא, ראיתיה!
חזות פניה לא מזורה לי, אף מודעת לי מאד. נפְלְתָה
תמונתה וחזות פניה מתמונת שאר הנשים וחזות פניהן, ומי
אשר ראה אותה אך פעם אחת. תִּחַרַת תמונתה על לוח לבו
ולא ישכחנה לעולם, ובכל זאת — לא אדע מי היא. היא
השליכה כסף על השלחן, אתננו לשמואל, לו היה פה
העני מבראדי המביא את התבה, פי עתה נתתי לו, כי לו
הכסף בצדק ובמשפט. אבל מה זה עיני תראינה? שקל
זהב! — המתנכרה אשה גדולה היא; בלי שפק אשת או
בת אחד השרים והמגנים היא. נפשי השקה מאד לדעת
מי היא. אדבר עליה עם דודתי.“

עוד דבריה בפיה והנה קול מאחורי הדלת קוראה:
„אסתר ידירות נפשי! אסתר-קא חיתי! אסתר-קא, אסתר-קא!“

חיש ככרך רצה אסתר מן החרד.

„חושי, עושי!“ קראה האלמנה בכל כחה, עי כי
במעט לא נותרה בה נשמה. השרים ממתקים היום סוד
ומתעצים על גדולת ונצורות. על כן תחסרנה לי עוד ידים
למדד מלאות את הכלים הרקים; ואף כי אני עושה כל אשר
בדי לעשות, בכל זאת השליך שר הפלך מקאמענין
פאדאלסק (מה שמו?) את הכד על ראשי, באמרו כי
מתהפקה אני לתת על פיו.“

אסתר נחפזה לרוץ כאשר יכלו רגליה שאתה לעזר
את דודתה במלאכתה.

בית היין רחב הידים רתח כסיר. אל השלחן הנזול
ממנו יין מיון שונה ישבו שרים רבים זקנים באים בימים
וראשיהם לבנים כשלג משיבה, ראשיהם כסומים קצרים,
זקניהם הלכנים ארוכים, רחבים מלמעלה וצרים מתחת,
מלבשים אדרות שער יקרות מעורות חיתו צאבל. הצעירים
לימים עמדו להם מסביב או נאמפו לאגודות במקומות אחרים
בבית. רבם יפי תאר ויפי מראה עם רוח בינה על פניהם,
ומהם יפי תאר אשר יוכלו להיות מופת לרבים בימים.

שר פלך קאמענין אשר התאוננה האלמנה על המית
זדון לבו, היה איש זקן בא בימים אשר כבר נבלע מן היין
וחנותו הוכיחה עליו כי רוחו המה בקרבו ביתר שאת על
כל חבריו ורעיו. ועין ויאמר לרעהו הוקן היושב למולו: „הנני
אומר לך נאמנה, אדוני נושא דגל המדינה, (לאנדאנהינד),
אם תוסוף הממשלה ללכת גם לימים יבואו בדרכה אשר היא
הולכת עתה, אוי יבוא הקץ לממשלת העם (רעפובליק)! כל
משרתיה עושי רצונה כלם שדים ושעירים זרים! כל אנודתת
נומדה מאשכנזים ארורים! — הזקנת, מלאי את האשישים!

שמעי

3. זניא

שמעי נא את אשר אמר אליך, הזקנה, בנפשך הוא, איש זולתי ישתה אף יטעם מן היין הטוב הזה! הנש ממנו יהיה שמור לי, בלכתי הביתה אקחנו עמי לשון הלילה. — על דברתי ארוני, האשכנזים הארוזים ידיו המלך, ולולא השעירים האלה מדיחו, אזי היה איש ואיש טוב ואני אהבתיו.

„כמך כמני יחשב לבבי, ארוני גומל טוב ו“ (*)
רעהו בהגיתו את היין אל פיהו, ובחזקה דפק בכוסו השלחן. בשלחו מעל פניו את השגל אדעלהייד — כמעט רוח אשתי, תנוח בשלום על משכבה, היה לה על קריה ורוחה הקשה, אז כלנו קוינו לטוב, אבל לדאג נפשנו מעלות האשכנזים לא ירדה אחורנית גם-עתה, כי ידם רומכה עוד יתר הרבה עתה מאז.

„אבל זאת לא תקום ולא תהיה עוד ו“ ענה חלקן
הוא שר בריא ועב מאד החשמן (קאסטעללאן) מפלך בנעלם
„יבוא נא יום אספס המדינה (לאנדשאג) באחבתי את ה' *
אזי אפתח פי וארים קולי, עד כי כל השומע תצלנה ש
אזניו.“

ועתה חמס היהודים, — המס הכבד העמוס עלינו
מחדש ו! קרא בקול הפהה ספאלטוסק. „יאמרו: היהוד
רבים מאד בארץ ומיום ליום המה הולכים הלך ורב! יל
האומרים לעזאזל! למה נתן להם מראש מהלכים בארצנו
יאמרו: היהודים הונים, עושקים ומרמים! חזיו ורעם
אבל הלא גם אחרים זולתם, אישר שמתם לא אשא
שפתי

(* Mosel Dobrodzieju

***) Jak Boga Kocham

לפתי, גם הם הונים ומרמים כהיהודים, ואולי עוד יותר מהם.

„אמנם כן אדוני, פחת פאלטוסק?״ אמר אציל אחד אשר התריש עד כה. „ואם בזאת הפצתי לתת לאחר להונות ולרבות אותי, מי יאמר לי מה תעשה? הלא אציל פולין גני ובידי לתת למי אשר אחפץ לעשוק ולרמות אותי. אם יבב אותי היהודי סוכני (פאקטאר) והגנבה לא ישרה בעיני יסדהו בשבטים, אבל למי הצדקה והמשפט להתערב בעניני? הלא הונני ונחלתי לי המה, ומי אדון לי?—“

„אמת נכון הדבר, אדוני גומל טוב!״ אמר איש צעיר מימי העומד מאחד הכסא לשמע דברי הזקנים. „אם ירמני יסוכבני בכחש וכמרמה, אוכיחנו בשבטים כאות פשי. הן אמנם אחרי כן, אולי כה יעשה וכה יוסף לרמותני גם ידע להזהר יותר, אבל חמס הלא לא יועק עלי. אולם הנה מקרוב הכיתי וכול אשכנזי פעמים בשבט, על אשר יבני, ואין אמר ואין דברים. בפי להגיד לכם את הכעסים אשר הכעיסני.“

„בלי יהודים לא נוכל עמד!״ אמר פחת קראקאוו; דרי אשר הגיח אל פיו כל היין מכוסו. בשום לב וימלאנה ילית. „מי יעשה מקנה וקנין בארצנו? מי יהיה עורכי ערבנו? מי ידאג וישים לבו לכל צרכי ביתנו? הנכון לנו, לעים וחורים לעשות זאת? או היוכל האכר כפרד אין הבין ילשות כל אלה? הלא בארצנו לכד שתי המפלגות האלה — יודים ואכרים עוד שלשיה אשר תשים את המשא הזה על כמה? בקרב לבי: אם יחסרו לנו, בני פולין, יהודים, הלא תחבר לנו מחמצת-ירק — וזאת לא דבר רק הוא ממנו, כי מאתנו, בני פולין, יוכל לחבר נפשו ממחמצת ירק?״

„אמנם כן הוא!״ ענו כל המסבבים פה אחד. „בלי יהודים

יְהוּדִים אִין רְנוּ לַפְנוֹת יַמִּין וּשְׂמָאל, הַיְהוּדִים נְחוּצִים
לְנוּ, כֹּלָה וְנַחֲרָצָה!

הַדַּדוֹן קָאמטעללאנא הַשְׂכִּיל הַיֵּטֵב לַעֲדָ לַפְנוֹת
מִקְרֹב אַת הַיְהוּדִים לַעֲמַת הַאֲשַׁכְנֹזִים, אַמֵּר שְׁנֵית
פֶּאָלְטוֹסֶק בְּחַם לֵב. עוֹד מִימֵי קֶדֶם בְּחַלָּה נַפְשֵׁי בְּאֵר
וְלֹא אוֹכֵל לְכֹלְכֵל דְּבָרֵי עַמִּם בְּמִשְׁפָּט, תַּחַת אִשְׁרֵי לֹא
רוּחַ סוֹכְנֵי הַיְהוּדִי, הַנְּנִי יוֹדַע מֵאֵד מִבְּלֵי הַחֲטִיָּא אֵל הַיְהוּ
בְּעִשְׂוֹתַי מִקְּבָה וְקִיָּן עִם סוּחַר אֲשַׁכְנֹזִי, הִנֵּה אַחַת
אֵלֶּה תִּהְיֶה לִּי: אוֹ אֹכֵלָה לְשׂוּא כַּחַי מִבְּלֵי כֹל הַיְהוּ
לַעֲמֵלִי, אוֹ יִכְעִסְנִי תַמְרוּרִים, עַד כִּי דַמִּי בַעֲדוֹקָן
לִזְפַת בּוֹעֵרָה; לֹא כֵן סוֹכְנֵי הַיְהוּדִי, הוּא יוֹדַע מֵאֵד
נֶגֶד רוּחֵי וְלִשְׁקָל בְּפֶלֶס עַד כַּמָּה לַנְּסוֹת אוֹתִי בְּמִסְפָּר
אֲנִי יוֹדַע כֵּן. אִם בִּימֵי נֶקַח וְחִכָּר כִּמְפָּ בְּאֲנִי, אֲבָל
עֲשׂוּ פְרִי תְבוּאָה וְאִין מִשְׁכֵּלָה בַעֲדֵר סוּסִי, הַנְּנִי שְׂוֹדֵן
סוֹכְנֵי הַיְהוּדִי וְאוֹמֵר לוֹ: הִבֵּה כֶסֶף, אִין לִי אֵלֶּף דִּי
(דִּיקָאשְׁעוֹן) לַחֲגַ הוֹלֵדֵת מִשִּׁיחָנוּ, וּבַעֲדֵם תִּקַּח לְךָ מִסְפָּר כֹּחַ
חֲמֵר חָטִים וְדִגְן, אוֹ מִסְפָּר כֹּחַ וְכֹזָה סוּסִים. הַיְהוּדִי
זַעֲקַת שֹׁבֵר, יִפְרֵשׁ יָדָיו וַיִּשְׁבַּע בְּנַפְשׁוֹ וּבְחַיֵּי אֲשֶׁתּוֹ
כִּי גַם אֲגוּרָה אַחַת בְּבִיטוֹ אִין, וְאֲנִי מִבְּלֵי שִׁים
דְּבָרָיו וּמִבְּלֵי קֶצֶף וְרִנּוֹ תֵאָחַז בְּשִׁבְטֵי יָדָיו, אוֹ יִשְׁוֹדֵן
הַחֲצִי, וְאֲנִי כֹלָה שׁוֹמֵעַ הַנְּנִי מַעֲנִיק לוֹ מִכּוֹת עֵשֶׂר,
מוֹסֵף עַל הַמִּסְפָּר, וְגַם אֲנִי בְּחַמְלַתִי עֲלָיו, גּוֹרַע
הַדְּרִיעִים אֲשֶׁר דִּלְשָׁתִי מִיָּדוֹ, וּבַעֲבֹר רַגְעִים שְׁנַיִם עֶסֶק
וְנִגְמַר, וּבִידֵי שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מִכְּסַת הוֹחֵב הַדְּרוֹשׁ מִמֶּנּוּ.
כֵּן יַעֲשֶׂה עִם סוּחַר אֲשַׁכְנֹזִי, עִמּוֹ כֹל תַּעֲשֶׂה מִקְּבָה
בְּדֶרֶךְ תְּבוּנוֹת כֹּזָה. גַּעַז מַעֲנֵלוֹת הַאֲשַׁכְנֹזִים וְדִרְכֵיהֶם
נַעֲלָמָה, וְלִנְצַח לֹא תִדְעוּן. הֵן הֵן, יִלְכוּ כֹל הַאֲשַׁכְנֹזִים לִ
יִקְרָם אֶפֶל וְצִלְמוֹת!

„כל ימי האדם כהלך

הפולי להאשכנזי אח לא יולד!“ *

אשר פלך זקן אשר כבר נבלע סן היין . „פעם אחת
דתי זאת עוד בימי קדם לאבי מלכנו קאזיסיר , להמלך
אדיסלאוו ארך-אמה **) אשר גם לבו הגה אהבה
אשכנזים . תמיד בראותי אחד מהם בשער המלך יעבר עלי
קנאה וחמה , גם דרכי בגרנה בל תשקט , כאלו היתה
חיה , וכמו חי כמו חרן מתאמצת לצאת לכלות
חיי בו .“

„אמנם כן הוא!“ נתן בקולו פתח קראקאוו אשר היין

לשקן גם הוא . „ארורים האשכנזים ! יהיו היהודים!“

„לא נתן לקחת את היהודים ממנו ! הָמָּה הראשון

שאת וכיתר עז . המלך לו אין כל צדקה ומשפט

שם מארצנו , ואני על אפו אשמר לי את יהודי , גם אם

יה דרוש להפצי להגן עליהם בדרכי ובקשתי .“

„כי אדוני הנדיבים ,“ ענה זקן נכבד ונשוא פנים אשר

דיש עד כה ולא התערב בדברי הראשונים . „אף כי אני

המלך , בכל זאת לא אשא חרפה על קרובי ולא אכחיד

לשוננו כי רבות נעשו בימים האחרונים האלה אשר לא

בעיני , וכן לא יעשה , ועוד יתר מאד יתרה לי , בדעתי

לא במלך האשם , כי אם בהשמן — באהובתו , המושלח

וברוחו ככל אות נפשה ; כה , כה האשם . ועתה כה

לפני פני הדבר כי היהודים יתנו מכתב בקשה

למלך

*) Jak Swiat Swiatem

Nigdy Polak z Niemcem Bratem

**) על-על-גלאנג . הוא חיה נקרא כן על כי היה קטן הקומה מאד

למלך, במכתב הזה יערכו באר היטב את כל ענים ולהי
 בימים האחרונים אחד לאחד; את המכתב הזה ינישו להמלך
 ואנחנו נבוא אחריהם ונמלא את דבריהם. ולכי נכון במלך
 כי דברי וולאדיסלאו פיאסט (מדבר על עצמו) אשר ידע
 לפני הדר כבודמלכותו לא ישובו ריקם.

„טוב דברת אדוני אלוף דאברין!“ ענה פחת פאלטוס
 „הן אמנם יתר שאת אין לך עלינו, ורק כאחד ממנו
 אתה; גם המלך אשר בחרנו לנו, אף הוא איננו גדול ממנו
 וכמהו כמנו, וזאת כל שאתו לבד שהוא הראשון בחברינו
 אכן יען שאיש ישר אתה, לכן כדברך כן יהי. הן הן
 אקוה כי בדבר אשר אתה, אני וכל הנדיבים האלה
 אחד נאמר, הן' לא יערב איש את לבו לאמר, לא“

בעת אשר נדברו הדברים האחרונים באה אסתר בבית
 היין ותעמד ליד בעלת הבית. וגעים אחדים הקשיבה
 קשב לדברי השרים, ואחרי כן מהרה ותגש אל פחת קראקא
 ובהשתחויתה לאחו בכרכו* אמרה בשוכה ונחת:

„מי יתן ואוכל לנסות דבר אל אדוני הנדיבים גומל
 טוב!“

„ראו נא, הנה אסתר-קא! — אסתר-קא היפה!“ עני
 כל המסבים פה אחד.

„את הכצלת השרון, שושנת העמקים!“ נשא מדברות
 במטוף קאסטעללאנע צעיר לימים בקול רם ומצחק.

„היפה בכל בנות קראקאו!“ — גם יפה מהבת מילא
 דרוזשקא שם בבית היין, נעל הזהב“ ענה אחד מהשרים.

אלו

(* כן היה המנהג בארץ פולין בימי קדם. כהלל אחד העם לדבר
 אחד חשרים חגדולים השתחוה לו ויאחו בידיו ככרכו השר.

"אלו היית בת אצילים," קרא בגרון עוד אדרי. "אוי שתייתי יין בנעלך בעד שלומך (*), על אף כל איש אשר יעב את לבו להניא אותי מזה! אולם עתה תמלא נפשי רחמיך מאחת מנשיקות פיד, את אסתר-קא היפה!"

"הרף אדון מן משארנאוויץ! השמיע פחת קראקאו בנעלך קילו. לא אתן לחבק את אסתר-קא נגד רצונך. זה עתה מקרב נתתי על המהפכת קראקאוויץ (**). צעד לימים על אשר זדה לעשות כזאת."

הראשון פתח את פיו להשיב דבר, אך אסתר אחזה בידו ותנע אל פיה ותאמר בקול דממה דקה לאמר: בני אדוני, אל נא תתנה עתה מדון ומריבה!"

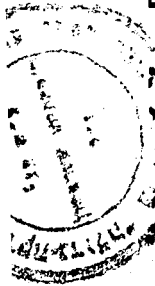
"הנני שותה כוס יין בעד שלומך — ואשים יד על פה אולם רק יען שאת הלית את פני ותדלשי זאת ממני." ענה ותתנה ונפשו שבה למנוחתה.

"הנה עתה שמעתי את אדוני גומלי טוב אומרים," אמרה אסתר. "כי אין טוב לאחי בני עמי, כי אם לערך את כל ענים ולהצם במכתב בקשה ולהגישו לחדר כבוד מלכותו; ומאמנם כן יעצו גם זקני עדתנו, אבל אין איש בעדתנו אשר מנא את לבבו להגיש את מכתב הבקשה ליד חדר מלכותו, על על כן נשאני לבי לעשות את הדבר הזה, ובעיני זקנינו טוב וישר הדבר, ועתה אותה נפשי לשמע מה בפיהם, ואת אדוני גומלי טוב."

"מה? את? עלמה? — קרא פחת קראקאו בתמהון. רעיון רוח ושנעון הוא."

לא

(* אות כבוד לאחת השורות הגדולות. כן היה המנהג בין שרי פולין
** יליד קראקאו הצעיר לימים סכני האצילים.

”לא, אדוני הפחה, רעיון תרוץ הוא.“ ענה האלוף
דאברין. ”עצה טובה ונכונה שאין טובה ממנה, שאר בשרי
המלך לא יעצר כח להשיב ריכם את פני עלמה יפת עינים;
וגם אם מצא ימצא את לבבו להשיב את פניה — אשר לבי
לא יתנני להאמין זאת — הלא נכון לבה במוח כי רע לא
יאנה לה. לא כן אם יעשה זאת גבר, כי עתה מלבד שנכון
הדבר כי המלך ישיב את פניו ריכם, גם מי יודע מה תהיה
אחריתו ואחרית שולחיו.“

”גם לבבי יהנה כן.“ אמר שר המצודה מן ביעלמק.
”הן אין גם אחד מבני פולין יויד לגעת בעלמה יפה לרעה,
אף כי המלך, הלא בן אצילים ואיש חיל הוא.“
”לזאת, פן יאנה לרע, לא אשים לב, סמוך לבי לא
אירא כי ה' מנן לי;“ ענתה אסתר במנוחה. ”אולם בזאת
כל מעיני, איך איפא להפיק רצון מהוד מלכותו כי יתנני
לראות פניו ויקח מועד לשמע את דברי. בזאת, אם מצאתי
חן בעיניכם, אדוני גומלי טוב, תסמכני רוח נדיבתכם!“

”הדבר הזה נמל עליך אלוף נשא!“ אמר פחת קראקאו
בפנותו אל וולאדיסלאוו פיאסט.

”טוב הדבר, כן אעשה כאשר דברת, אך אם גם אתם
אדוני תעזרו אחרי לפנע לה במלך למלאות את בקשתה;“ אמר
האלוף. ”ואתם, התרעו מה נעשה? אנהנו כלנו נעמד לפני
המלך בהגיש אסתר-קא את בקשתה, וזאת תהיה בשבוע הבא
ביום מקרא שם המלך. הלא בלעדי זאת מנהג עתיק הוא כי
ביום הזה ידרש הארון לכל דורשיו ומבקשיו, והמלך טוב לבו
עליו תמיד ביום הזה ויפיק רצון לכל.“

”דברך טובים ונכוחים! כן תקום!“ קרא בגרון פחת
פלך פאלטוסק. ”אז אולי גם ראקיציאנה תהיה שמה ועששו.
עצמותיה

עצמותיה מקנאה וכעס, בראותה עלמה יפה מכנת. — אני לא אוכל נשוא את האשה הזאת ובראותי אותה ירתחו מעי בקרבי;” הוסיף להרים קולו ובכוסו דפק על השלחן. ”היא תביט בכזו וקלסה על כל הליכותינו ודרכנו, שם פולץ לה לחדפה ובפניה לענ וקלס תמיד ילינו.”

מִזֹּת ואבדון לראקיציאנה! ותחי אסתר-קא! קרא פחת פלך פלאצק בנרון.

”חי משיחנו! דבריכם העירו בקרבי דע (אידיעע) ורעיון חדש;” אמר האלוף דאברין בלט להיושבים על ידו. ”רעיון השזה לשים אליו לב ואשר עליו אדבר עוד עמכם, אך לא פת המקום. הנני מחלה את פניכם אדוני, לשבת בבית מחד בבקר עד בואי ושמה נדבר את דברינו באן מפריע.”

”הן אני יודע את אשר בלבבך.” ענה פחת פאלטוסק בלשון ערומים ויקרץ כאחת מעיניו. ”תנו לי לעשות הדבר הזה! מחר ארכב יחד עם המלך לצוד ציד חזירי יער, ובדברי עמו דברים מדברים שונים, אנלה את אזנו כי אסתר-קא היא היפה בכל בנות ארצנו...”

”ואני אנלה את אזנו כעת מחר השלישית כי יש את לבבה להגיש לו מכתב בקשה, אך תכן הבקשה מוזר לי;” אמר האלוף דאברין, מבלי תת לפחת פאלטוסק לכלות את דברו. אך מחר נדבר עוד ונמתיק סוד על הדבר הזה. המחשבה אשר השבנו אנתנו לבדנו, עלינו להשכל גם לעשותה אנתנו לבדנו.”

משתה היין בבית האלמנה נאמאן נמשך עוד זמן כביר, והצעירים לימים נלאו לבחר להם לשון צחה ומתק שפתים בדברם עם אסתר; ואף כי לא אחד ולא שנים כבר עברם יין, בכל זאת רות הגאון עם רגש הכבוד והנדיבות יחד (רישמעווינגן)

נהלת לב אצילי פולין מלדח וכבטן, עצרו בעדם מלהפריע
חק המוסר והצניעות נגד העלמה, אף אם ממעי יהודה יצאה.
כבר עבר חצי הלילה, או אז עזבו האחרונים מהאצילים את
בית היין ויפמרו הבית: מהם על סוסים, מהם נשאים
בכסאות על כתפי עבדיהם ומהם כרגל.

אחד הדברים האלה לתקופת ימים שבעה בא היום
הקדוש: קאזימיר, היום אשר המלך נקרא על שמו. כמעט
בכל יקר והדר תפארת בני קדם יושבי אויה נסעו כל אילי
פולין ואדיריו מבית-אל אחרי כלות התפלה בעד שלום המלך:
איש איש ואהוזת עדתו מצעירי אצילי פולין (שלאחשיע) החוסים
בצל לו מסביב, כלמו לבושים בגדי הפש ומחלצות בהוד
והדר ורוכבים על סוסים אבירים, עלו על הנבעה אשר עליה
נכון ונשא ארמון המלך העתיק, החוסים אשר קוצותיהם
תלתלים מן הצואר כמעט עד הארץ היו מכוסים מן הקצה
אל הקצה ביריעות יקרות ובעורות נמרים. בפל נגה נגה ברק
אבני יקר, שרשרי זהב, שלל צבעי רקמה, אדרות שעד
מעורות צאבאל, שש ומשי. הצד הארמון, המבוא לפני השער
וכל אולמי הארמון היו צרים מהתכנס בהם השירים והסגנים
עם אחוזת מרעיהם. גם עבדים ומשרתים אין מספר כלם
לבושי בגדי שרד (ליורעע) בצבעים מצבעים שונים בצבעי
השלט (וואצעע) אשר לאדוניהם. ואף כי לא היו כי אם
משרתי ארות החוסים או משרתי הבית, בכל זאת צעדו גם
הם בנאון וגאווה לא נופלים מאדוניהם. איש איש מהם הרבו
על ירכו, אות היא כי גם הוא מאצילי פולין הצעירים (שלאחשיק)
והברת פניו ענתה לאמר: "די לי באמך פי, לא הפצתי" (*
להפר עצת אכפת הממלכה (שיים), וגם אני אציל הנני לא
נופל

(* Nie pozwałam !

נפול מהמלך, והוא איננו גדול ממני, כי אם בעשר לבד."

ברכת השלום ככל משפטם וחקתה כהצרות המלכים
 כבר החלה בהיכל כס המלוכה. המלך איש יפת תאר ויפה
 טראה בחצי ימיו, פניו צוהלים, עיניו מפיקות רצון והסד,
 סמטבצות זהב לבושו ועל שוליו סביב שפה מעורות צאבאל
 לפי טעם בנדי הלאם (נאמיא:אלקלייד), ככע עם כנף רָאָה יקר
 על ראשו, והוא עומד תחת תפת כבוד ודובר שלום ואתבה
 לבל הסגנים והחורים נכבדי פולין העוטרים אותו. והשרים —
 רבם זקנים וקרחת על ראשיהם, וכנדיהם לא נופלים סכנדי
 המלך בתפארת ויקר. כל שיחתם ומדברותם עם המלך היו
 אין אונם. ואף כי לעתים דברו אתו דברי ענוה וכנעה,
 ככל זאת מצהלותם כדברם עמו, ניב שפתם ומענה לשונם
 ענו יתר הרבה על מתק רעים מאשר יחלו עבדים לפי מלכם.
 בין כל השרים והסגנים אשר עטרו את המלך עמדה גם אשה
 אחת, ורק היא האחת — נפלאה היא! — וגם היא עמדה תחת
 תפת הכבוד כשנים או כשלשה צעדים מאחרי המלך. פניה
 כשיד חורו, ובהם ילינו גאווה, עתק ובוז, אבל אין לכבוד
 כי היא אחת מרויפות בנשים. מדה ממשי שחור תפור כמוב
 טעם לפי טעם בנדי אישכנו ושפתו מקדמת זהב; קוצות
 תלתלים מזהירות כירקרק תרוץ יורדות מעל ראשה עד תחת
 החשוף, הלבן כשן. כל איש חזה בה כי שומרת היא את פי
 המלך ותקשב רב קשב לכל הנה והנה היוצא מפיו. בפנות
 אליה אחד מהעומדים עליה לדבר לה בלט כבוד וידידות,
 הוכיחה עליה חזותה כי לא תשית לבה אליו, ודמותה כדמות
 מצבת שיש מבלתי נוע; גם אין כל רגש נשקף מעיניה —
 לא רגש רצון ולא אי-רצון.

ויהי ככלות הראות פני המלך והוא צעד כשנים או

כשלשה

כשלשה צעדים מתחת לחפת הכבוד, נגש אליו פחת קראקאוו וישתחו ויאמר:

„עלמה מבקשת את פני המלך עומדת באולם הבית. אמנם יהודית היא, אבל אני נתתי תקוה בלבה כי כדת היום הזה מקדם קרמטו יואיל הדר כבודו לתת לה רשיון לפל לרגלי הדר כבוד מלכותו.“

„יהודית?“ אמרה האשה אשר עמדה אצל המלך בקול דממה, ובכל זאת נשמע לאוני המלך. „נפלאה היא לתת רשיון לבוזה-נפש להראות את פני המלך.“

„צוד ממנו קצבנו, ראש משפחתנו — המלך קיאמט ישב לעתים לפני שער ארמונו להקצאות גם לענים סוככים על הפתחים המבקשים את פניו.“ אמר האלוף דאברין.

„זאת היתה בימי קדם — בימים העתיקים אשר כבר אכר עלימו בלתי!“ ענתה האשה בלצון, ועל פניה הופיעה נדרה כעל פני איש אשר על אויבו התגבר.

„בארץ פולין נכבדות הנה העתיקות כהחדשות בארץ אשכנז!“ ענה האלוף בלשון אפעה ובמרות פתנים.

„הלא אשה היא המבקשת את פני, והאדון הפחה הציגה לפני, שתי אלה דיות הנה להמות און לבקשתה. אמר המלך בקול מלא רצון, וירום לאחד מעושי רצונו להביא את האשה הנה.“

עוד לא עברו שני רגעים ואמטר באה בלשכת היכל המלך. בימי תארה מלדה, ונוסף לזה יקר תפארת בגדיה אשר לבשה כמוב טעם ודעת, דמתה לכבב מזחור. וגם אמנם כל העומדים המה ראוה כן תסחו ונבהלו. קול המולת דקה נשמע בכל הלשכה כצעדה בהוד מלכות כמלכה מלדה ומכמן.

גאון תפארה ורוח אמין תאמים יחדו נחו על פניה היפים

היפים, עקבות מלך ומחתה בל נודעו בעיניה, כי אם נדדו והזהירו ביתר שאת וביתר עז, גם לחייה האדימו יתר הרבה. כל העומדים שמה הגידו ולא כחדו כי מיום הולדם עוד לא ראו עלמה ביקר תפארת יפיה כמוה. וכן תמהו ונבהלו למראה אסתר והדרה, עד כי גם אחרי שכבר נגשת אסתר ותעמד לפני חפת הכבוד, אין אחד מאנשי הסדה ומסומכי נפשה התעורר לנשאת אליה ולתראותה מי הוא המלך.

העומדת אני לפני המלך? שאלה אסתר בענות חן ותשא עיניה אל מסכת השרים והסגנים המלכששים כלמו מלכות.

הפחה מקראקאוו הראה אותה לדעת את המלך.

בנשאה עיניה על המלך נפלה לרגליו באין אקר ודברים ותנע בברכיו כמשפט בני פולין למלכם, ובשוב רנע קמה על רגליה ותגש לו את מכתב הבקשה. רנעים לא מעטים חלפו הלכו למו, עד כי לקחו המלך מידה, כי ברנע הראשון כאשר דרכה אסתר על מפתן הבית דבקה עינו בה, וכל עין חזה בו שכל הגיוניו ומעיניו שם בהוד יפיה. זמן לא מצער עבר, עד כי צוה המלך את המזכיר העומד עליו לקרא לפניו את מכתב הבקשה.

המכתב הזה נכתב ביראת הכבוד ובשפת כנען (*). ראש דבר ינידו החותמים לאמר: „דעתנו זאת, כי לעולם לא יצלה לנו להביא את צעקתנו לפני הוד כבוד מלכותך, אכפה עלינו לשלח את הנליון הזה על ידי עלמה מולדת עמנו אשר לכה נדב להציקו להדם רגליך“. בנליון הזה יערכו המבקשים מפרש ובשום שכל את כל החסדים אשר הפליא לעשות עמדם המלך וולאדימלאוו וגם הוא, המלך קאזימיר בכבודו

(*) דימומסאללע שפראכע. עיין באור ותרגום על פסוק: מדברות שעת כנען (יכשׁים יט יק)

בכבודו ובעצמו. אחרי כן יביעו תודת לבם, גם רוח הנבחרון אשר העירו בקרבם חסדי שני המלכים האלה. ולסוף ישפכו שיחם ולבם המר על המשפטים והחקים הטובים אשר לקחו מהם בימים האחרונים, ותחתם נתנו להם חקים לא-טובים ומשפטים לא-יחיו. בהם, לא באשמתם ולא בפשעם, כאשר לבכם נכון בטוח.

עד כה לא נזכר בגליון שם כל איש אשר סבב להם את כל הרעות האלה, כי אם ערכו את ענים ולחצים אחד לאחד ובמעשים שהיו, מעשים שנעשו באמת וידועים לכל; אכן לאתרונה יגידו באר היטב לאמר: כי לבכם היה נכון בטוח בראשונה שהמלך הטוב והגדיב החפץ חסד לכל עבדיו ימשך חסדו גם להם עבדיו הנאמנים, וכן היה באמת, לולא היה להם צר ואויב כחצר המלך אשר יניא את לבב המלך וימנע הטוב מהם, והוא, אויבם בנפש ימיט עליהם את כל הצרות והתלאות אשר קצאום בימים האחרונים האלה, ולבם יחזה למו כי אחריתם להכרית ביד צוררם ומבקש רעתם חזה. ולמען אשר לא תגיש ותקדים בעדם הרעה, ערכו את לבם להפיל את תחתם לפני הדר כבוד מלכותו ולבקש מאתו על נפשם.

בעת אשר קרא המזכיר את הדברים האחרונים נשאו כל העומדים את עיניהם על האשה אשר עמדה מאחרי המלך. מעיני רבים נשקפה תשוקה עזה לדעת אחרית דבר, ורבים למשו עיניהם לה באיבה ומשטמה. פני האשה אשר קורו עד כה, בראותה את המחזה הזה האדימו פתאם כתולע, וכשוב רגע שבו ויחורו כבראשונה. עיניה כבוקים רוצצו בחוריהן ושפתיה נעו כמו אחזה השבץ* כל עין חזה בה כי מחשבות ממחשבות שונות התרוצצו בקרבה, מבלי התאחד

בטח

במה לבחר ובמה למאס. פתאם הניחה את מקומה מאחרי המלך ותעמד לצלעה ותען בקול חרד מעברה וזעם ותאמר :

„כאשר אני אחזה לי, אזי המחזה הזה הוא אחרית דבר עצה היעוצה מראש. הן לא אוכל הכחד האמת תחת לשוני כי המקום, הזמן והשומנת (אנקלאציעין) כלמו יחד נבחרו כמזב טעם ודעת. — אולם עתה הלא תגיד השומנת לפני המלך, מי הוא זה הצר והאויב אשר על ימינו תעמד לשמנו.“
ויהי אך עבר עברו הדברים האלה על שפתי האשה, ותתנשא אסתר ותתיצב כנאון מלכות, את עיניה למשה ואת ימינה הרימה לנגד האשה המדברת ותקרא בגרון לאמר :

„אַתָּה אֵתָּה הִיא, ראקיציאנה פאן קאפידלא, על ימינך הנני עומדת לשמנך! אַתָּה הִיא אשר תציקי ותלחצי את עמי האובד והאמלל! אַתָּה הִיא אשר תועילי לתוֹתם! וְאַתָּה הִיא אשר הסכות את לב המלך אחורנית מן העם! — דעי נא, הדמעות אשר יורידו עמי האובד בלי הפוגה עתה, כבימים מקדם בתלותם כנודותיהם על ערבים על נהרות בבל, וזעקת השבר אשר יעִערו גם הם כאבותיהם בהִנָּק רגליהם על הרי נִשֶׁף כלכתם שבי לפני צר, אַתָּה הִיא מקור דמעותם ורב מעשקותיך הוא מוצא זעקתם! הן את תצחקי, תלעני לי העניה אשר תערב את לבה לפתח את פיה להגיד את מכאבי בני עמה, הן, מלאי פִּד צחק ולעני ככל אֵת נפשך, אבל ידע תדעי, אם גם תצליחי באכזריות לבך ובתרומיתך לנרש אותנו מן הארץ הזאת, אזי ה' אשר הלך תמיד לפני עמו ישראל כעמוד ענן לנחותם הדרך וכעמוד אש להאיר להם חשכת הלילה, הוא לא יעזבנו גם עתה בחשכת ליל צרותינו. האמונה בתם לבנו ואמונתנו בה' ומלך היא היא תסמכנו.“

המלך פתח את פיו לדבר, אולם ראקיציאנה לא נתנתהו

לדבר

לדבר והיא נשאה קול חרד מחמה וקצף ותאמר :
„אחלי אדוני המלך, לצות את הנבלה הזאת לערך
ולהוכיח, חיש מחר את העשק ואת המרוצה אשר עשקתי
ורצתי את העם השפל והנבזה אשר ממעיו יצאה, ואם אין
בידה להוכיח עלי את החמס אשר תמפל עלי בשקר, אוי יהי
נא חסדך ליסרנה בשפמים קשים.“

„הבה, העירי נא ועוררי את הנקמה מעמקי שאול !
הן מרם תקראנה והיא צעדי הרשעה תשמר ;“ ענתה אסתר
ומצלחתה הוציאה גליון גדול ותגש אל המזכיר ותאמר : „על
הגליון הזה רשום בכתב אמת כל פרשת הכסף אשר לקחה
מעמי האבד בעשק וברמיה, בתאנות מתאנות שונות אשר בקשה
לה. ואלו שמרה מוצא שפתיה להגן על העשוקים ולהיות עליהם
קתרה, כי עתה החרשתי, אבל כל היוצא מפיה שקר, הוא
וכל אשר עליה שקר ! גם שערה על ראשה שקר ! קנצות תלתלים
אלה אשר ככתם פז על ראשה, שער מתים הגה ; מקלעות
מלאכת מחשבת לכמות את קרחת ראשה !—“

ויהי אך יצא יצאו הדברים האחרונים האלה מפי אסתר
שנו פני כל העומדים, וכקול רגז גשמע מפי הסגנים לאמר :
כי פרצה אסתר חק המוסר ועברה הגבול בשמנתה, וגם בעיני
חמלך רע .

„שימי מחסם לפיך, את עלמה !“ ענה המלך קשה . „איך
תזידי לדבר עזות ודבָרִי עתק כאלה . . .“

קול חמלך נחבא פתאם ומליו געתקו ביד מקרה זר ומוזר
אשר נקרה נקרה ברגע הזה :

כשמע ראקיציאנה את דברי אסתר האחרונים, והנה
הנכת פניה נחפכה לירקון ואחר לאדם קָהָה, ברטט נשאה
אנופח, ברכיה פקו וכעבר רגע אָחַנָה השבץ ונפלה לארץ
כבול עץ . סגנים רבים השו לה לעזרה לתוך בידה, איש את

רעהו

דעוהו מסביב לה דחקו, אבל בקנאתם לה לחוש לעזרתה
ובדחקם זה את זה, נאחזה קוצה אחת משערותיה בעדי
אבן יקרה אשר על לבוש אחד הסננים, וכאשר קם על רגליו,
סחב מבלי ראות את קוצות השער מעל ראש ראקיציאנה
הנמשחה על הארץ. המחזה אשר בימינו אלה היה לנו,
בלי שפק, למחזה שחק לבד, עולל בימים ההם, לרגלי מסבות
מתהפכות אחרות, עלילות גדולות ונצורות. ראש ראקיציאנה
הנשאר קרה מזה ומזה, לבד שערות מספר קצרים ודקים,
ועינם כעין מראה הוהב רחוקים איש מאחיו כשבלים בעמק
רפאים, חעירו געל נפש בלב כל הראים. המחזה הזה עלל
עלילות ברע לנפש כל רואיו.

„הוציאה מזה!“ אמר המלך וירום בעיניו אל עבדיו:
„שימו עיניכם עליה, ולבכם שיתו לשלומה.“

„ארוני המלך,“ קראה אסתר במבוכה גדולה. „בזאת לא
הפצתי! עם לבבי היה לועק אליך חמס ולהוכיח על פניה
עלילותיה ברשע לבני עמי, זאת לבד היתה מנמת פני, אבל
לא לשים עליה חרפה. לענה למסת בני עמי הנקיים הבעיר
כאש חמתי, ובאש עברתי בטאתי בשפתי ואנלה נסתרות
אשר נגלו לי ביד המקרה, ואשר לא דמיתי מעולם לגלותן,
לולא העירה את חמתי בתרפתה אשר חרפה את בני עמי
האובדים ולא באשמתם.“

אחרי אשר הסערה קמה לדממה וכל הקהל שבו למנוחתם,
שב המזכיר לקרא את כל פרשת המעשקות וחמס ידי ראקיציאנה
הרב מאד, ובאותות נאמנות אשר אין לנכון, עד כי נבהל
המלך לשמע אזניו. ואחרי אשר כלה המזכיר מקרא, פנה
המלך לאסתר ויאמר בלשון רכה לאמר:

„הנידי נא לשולחך כי בקרת תהיה, אנכי אצוה לחקר
ולדרש הדבר היטב, ואם יהיה אמת נכון הדבר, אז מלבד

שמשפנם אוציא לאור, אשיב להם גם שלומים על החמם והענין אשר נעשו להם. ולך בתי, הנני נותן תודה כי גלית את אוני ואנית לידי לתקן את המענת אשר עותו בשמי, ואנכי לא ידעתי ולא שמעתי בלתי היום.*

ויהי אך קלה כלתה הנראות פני המלך, והשמועה על דבר ראקיציאנה עשתה לה כנפים ותהם כל העיר. כל פה ולשון היו מלאים עבודה לכפר את הדבר ולפארן בתפארת המליצה, או גם לשית עליו נוספות כיד רוח הדמיון הטובה על הקבצר. יש אשר אמרו כי ראקיציאנה עשתה חזקה עם שאול, ועם השמן כרתה ברית, והוא הבטיחה לתת לה כח ועצמה למשל ברות המלך ככל אנת נפשה, כל הימים אשר תשא על ראשה ולא תסיר ממנו את מקלעת השער, הנתונה לה מידו בתור לחשים (*), ואך הוטרדה מעל ראשה רגע אחד, הופיע נגיד הברית (השמן) בכבודו ובעצמו ויקח לו את כת בריתו לעיני כל הקהל הגדול, על פי הברית הכרותה ביניהם וילך לו. ויש אשר אמרו, כי בת באהמען זאת מכשפה היא ומלדה ומכטן קשחת מאיש מראה ותארה מכני אדם, אך בכשפיה הרבים שמה לה סתר פנים יפים ותיף מאה, עד כי אנה המלך יפיה ונפשו חשקה בה; ועתה כי נגלה נגלו כשפיה, תקצר האנן אשר זרעה, ועתידה היא לכידור (**).

ומהם, החכמים בעיניהם הגו חכמה ויאמרו, כי כל זאת היתה שומה על פי המלך, אשר מלבד שרוחו לא יכלה כלכל עוד את תאותה הנצחת למשל, כבר בחלה נפשו באהובתו הקלה מיום ליום, על כן עשה חזקה עם דודו וולאדיסלאו פיאטמ לשחק בה את המשחק הזה, למען הריחה משאתה ולפרק קלה

(* אמולט, מליסמאן, קמצע ועי' באור (ישעי' ג' כ') ואב"ע.

(*) שייטערהויסען.

מעל צוארו פעם אחת. אכן זאת ענו כלם פה אחד כי היום
לא יעשה המלך משתה כמשפטו מדי שנה בשנה ביום הקרא
שמו, וכי המלך ישב כל היום סגור ומסגר בחדרו, מבלי נתן
סְהֻלָּקִים לכל איש להראות את פניו, אך בלילה באישון חשך
ראו את פתח קראקאנו ואת האלוף דאברין עמוים במעיליהם
באו בארמון המלך דרך פתח קמן מאחוריו.

ויהי אחרי הדברים האלה כימים שלשה בערב והרב
יאסען עם ראש עדת בני ישראל יושבי קראקאנו ישבו יחד
בחדר נאות ויפתח בבית האלמנה נאטאן. חוות פניהם הוכיחה
עליהם כי מצפים הכה בכליון עינים לבוא איש. בעלת הבית
רצה הנה והנה וידיה לא נחו מעבודה להעמיד על השלחן
כדים וכוסות כסף מהור מלאכת מחשבת ימי קדם, ותאמץ
את כחה להעמיד באפנים שונים במקום ראים, למען אשר
יראו בכל הדרן ותפארתן לעין האורחים הנכבדים אשר יבואו.
אחרי כן פנתה אל ראש העדה ותאמר לו לאמר: „אגידה לך
נאמנה אדוני, היום תעשינה גדולות ונצורות כי בהיות פה
הפחה עם הפאן (האיון) שְקֶאָרְצֶעוּסְקִי כלפני שתי שעות
לשתות שתי-הערב, הטני לעֵבֶר ויאמר: „זקנה אם יבוא
היום בלילה אחד האצילים או הסגנים ושאלך, האם הייתי
פה, תאמרי כי נסעתי מזה לאחורי העיר. פתח המבוא
מאחורי הבית יהיה פתוח, ואת ראש עדת היהודים ואת
הרב מעיד מיעהאוו תודיעי להַנְעֵד יחדו ולבוא הנה, כי דבר
סתר לי אליהם, גם בת אחיך אסתר תהיה עמהם יחד, לא
תעדר. דבר גדול ונחוצך לי לדבר עם שלשה אלה, ובעת
ההיא אבוא גם אני לביתך מכל אלה אני רואה כי הדבר
הזה נוגע למכתב הבקשה אשר הגש אל המלך בידי אסתר
בת אחי.”

ויהי אך קלה כלתה האלמנה את דבריה, והנה אסתר

באה החדרה ותאמר בקול דממה: „הנה הארון הפחה רב
החסד!“ וגם אמנם הוא בא אחריה.

„נכח ה' דרככם, יש תקוה כי הפצכם יצלה!“ אמר
הפחה שמת וטוב לב, בעת שראש העדה ננע בעונה בברכו,
והרב קם ממושב ויקד לו. „עוד לא נתן המלך את ראקיציאנה
לבוא לפניו, כי אם צוה אותה לפי עצתי ועצת הארון דאברין,
לשבת בארמונה אשר ביער הרחוק מזה כשלוש שעות, עד
כי תרפא קלה ממחלתה, כאמרה כי חולה היא למות; עתה
נחוי הדבר מאד מאד לשמר עת מצוא לשלחה מן הארץ
מהרה, כי ממשלתה ברוח המלך חזקה מאד, ואם תשוב
להקאות את פניו, גם אך פעם אחת לבד, תלבבחו באחת
מעיניה ותשוב למשל בו ככראשונה, גם אחרי הנדע לו כי
קרתה על ראשה ושערה פאה נכרית היא; ואז מה תהי
אחריהכם אתם, אשר כתבתם ידכם על הגליון, נקל לדעת לכל
איש, גם אם איננו חכם כדניאל.“

„ה' אלהי הצבאות, אז אבדנו כלנו אבדנו!“ אמר הרב

רבי יאסען.

ויוסף הפחה ויאמר: „אז ברחיב העלמה אסתר-קא
עז כנפשה להגיד לפני המלך והשרים על דבר השערות,
נבהלתי ולבי השתומם בקרבי, חי נפשי כי כפשע היה בינה
ובין המות! אמנם כן, אסתר-קא, אז היית בעיני כסחויק
באוני שחל, אולם אחרי שעשית זאת כשר הדבר וטוב מאד,
כי עתה יבוא מהר הקץ לדבר הזה ויש אחריה, ולולא זאת,
מי יודע מתי בא-הקץ, אולי ירחים חלפו ושנים עברו והדבר
לא יצא לפעלו. — ואת זקנה, שמעי נא, פלאי לי כוס יין
רוססער, אבל הטוב ככל יין המרתף אשר לך, כי היום עלינו
לתפליא עצה ולעשות פליליה. — ועתה שמעו לי ואגידה לכם
את אשר יעצנו אנחנו, אני והארון דאברין, למען הוציא

חיש

חיש מדור את הדבר לפעלו. ראש כל דבר שתים הנה אשר עלינו לעשות: האחת לעקר את האהבה לראקיציאנה הנטועה בלב המלך, והשנית למעת בקרבו אחרת תהיה. לאשרנו האחרת כבר מצאה לה קן בלבו; הלא היא אהבתו לך, את אסתר-קא היפה.

„למה ידבר אדוני רב החסד כדברים האלה!“ אמרה אסתר ותכלם מאד, עד כי היו פניה פני להבים.

„ומה זאת? את כל אלה הודעתך נאמנה, חי אמנו הקדושה השחורה השוכנת כבוד בעיר צענשמענחאווא! ומה זה יפלא בעיניך? מדוע לא יתאו המלך יפוך, הלא את תשאי חן וחסד גם לפנינו בני הנדיבים!“ אמר הפחה ובשתים מאצבעותיו אחז בלחייה, „הנני מגיד לך אמונה אמן: הדר כבוד המלך ישיח כך בלי חשך. הוא יאמר כי את היפה בכל הכנות אשר ראה בימיו ותמיד הוא שואל ודורש על אדותך מקמון ועד גדול, עד כי נקל לדעת כי את כל הנות לבו, וכל מעיניו כך לבד.“

„לבבי יהשב כי ענות המלך ולבו המלא רגשי טוב נחלת אבות המה.“ ענתה האלמנה נאמאן חלקת אף היא, ופניה נדרו מזכרונות הימים הראשונים הטובים. „האם לא היתה כזאת עם הוד מלכותו רב החסד המלך וולאדיסלאוו ארך-האמה. בעברו על פתח ביתנו עם אחוות מרעיו לצוד ציד, שחר תמיד את פני באהבה ורצון; הן עוד זוכרת אני גם עתה כי פעם אחת אמר מצחק לאישי עה"ש המוציא והמביא יין לחצרו; מה זה הדבר כי אשתך הולכת הלוך ושמונה מיום ליום (באמת ששמתי עביתי אז כמעט) ואתה משמן בשרך ירקה?“

„הן אלה ספורים עתיקים המה אשר כבר אבד עלימו כלה.“ אמר הפחה בנופפו ידו, ויפן אל הרב ואל ראשי העדה ואל

ואל אסתר ויאמר: ועתה הטו אזנכם והוסיפו לשמע דברי.—
 יען שהמלך חפץ לדעת שרש דבר חקרתה אשר על ראש
 העלמה ראקיציאנה פאן קאפדילא, ואיך נגלה לך הדבר,
 אסתר-קא; ועל דבר צדקת עדתכם במכתב בקשתכם יחשב
 כי עוד עדות נאמנה דרושה לזאת, גם אין נפשו להביא את
 ראקיציאנה במשפט גלוי, למען אשר לא יהיה גם הוא לשמצה
 בעם, על כן יעץ האדון דאברין כי אלה מבני עדתכם אשר
 לחצה ראקיציאנה, ובערמה הוציאה מידם כסף חמסים יערכו
 את דברם באר הישב על גליון וימסרוהו לראשי העדה, ואסתר
 אשר תגישה למלך את מכתב הבקשה והגליון הראשון, תגיש
 גם את הגליון הזה בידה להוד כבוד מלכותה, לו לידו.”

„אנא אלי, אלוהי אבותינו!“ קראה אסתר בחדרה.
 „לראות את פני המלך שנית! לא, זאת לא אוכלה, זאת
 לא אוכלה!“

„מדוע לא תוכלי, יונתי?“ שמעה האלמנה את אסתר
 בדבריה. „הן לבכי יחשב כי אף עלמה אשר אין לך להקלם
 ולהוביש לתראות את פני כל איש בכל עת, גם ביום גם
 בלילה; נוסף לזאת הלא כבוד גדול הוא לתראות את פני
 המלך. — גם כל רעה לא תאנה אליך, אל תראי! עלמה
 יפה, יפיה מן לה ובל תירא ותחת מכל גבר בתבל. בכל
 עת אשר המלך וולאדיסלאו עבר על פתח ביתנו, יצאתי
 ונצבתי לפני הפתח מבלי קת; זוכרת אני עוד כאלו היה
 היום הזה: פעם אחת כעברו על פתח ביתנו אמר אלי:
 „שלום לך שפנה!“ ואני כרוח כביר עניתיו: רב תודות לך
 הוד מלכותו רב העלילה.“

„אבל האם לא אוסף להפליא בזאת את כל יושבי העיר!
 האם איש אל רעהו לא יתמהו, ולא אהיה גם אני גם המלך
 למלה בפיהם!“ ענתה אסתר... .

והפחה לא נתנה לכלות את דבריה ויאמר: „עוד טרם דברתי עמך בדבר הזה כבר שמתי לבי לזאת, אולם מצאתי עצה: מחר בנשף בערב יום יבוא עמי הוד מלכותו אל שער גנת הביתן אשר לי, בעת ההיא תבואי שמה גם את.“

ימלח נא לי כבוד מעלתו, מבלי איש הולך לשלחני לא אבוא!“ אמרה אסתר, עוד טרם כלה הפחה לדבר את דבריו.

„הן אין לך לפחד ולירא כל מאומה, אסתר-קא!“ אמר הפחה ויצחק. „הלא גם אני אהיה שמה, והמלך בן אצילים הוא ואיש נדיב אשר על נדיבות יקום.“

חלילה לי מה'! לפקד בישרת לב המלך!“ אמרה אסתר בהם לב. „מי האיש אשר אך התעקף עיניו בו ולבו לא יבטח בו, ונפשו לא האמר לו כבוד? מי יביע הוד פניו ועינו המשוביעה רצון וענג, ומי יביע הוד קולו הנעים המדבר אל לב השומע ואל נפשו פנימה! לא לא, חלילה לי מלחשב פן יהיה דבר עם לבבו בליעל, אבל לא נכון לעלמה ללכת יחידה בחשכת הלילה לפני שער הגן אשר לאדוני רב החסד.“

„אם כן איפוא קחי לך איש לשלחך;“ אמר הפחה. — „אבל את מי תקחי?“ חוסיף לאמר כהגות לב. „גם אחד מבני ביתי, גם אחד מעדת בני ישראל לא אתן לשלחך, כי המלך חפץ שהדבר הזה יהיה סוד כמדם. על כן אמר כי רק אני ועבד נאמן לבד בלי אחוזת מרעהו וְשִׁלְחָהוּ ברכבו לשוה, למען יראה לעינים כאלו נקרה נקרה לו לעבד לפני גנת הביתן אשר לי.“

„הן זאת העצה היעוצה!“ קראה אסתר ותספק את כפיה היפות. אליעזר הוא ישלחני, אין כמהו נאמן רוח ומכסה סוד, לפניו נגלו כל תעלומות לבבי, והוא האחד אשר לו גלתי סודי על דבר הפאה הנטרית ואיך גודע לי, והוא גם

הוא

הוא יוכל להעיד, אם נחויץ יהיה, כי אמת נכון הדבר, הוא בן חיל ואמיץ לב, על כן אין טוב ממנו לשלחני ולחנן עלי."

"טוב, טוב אסתר-קא!" קרא הפחה שבע רצון. "בן יקום. — הנני אומר לך נאמנה בתי, כי לא תנחמי אם תלכי בעצת הפחה. הזקן. אולי לגדולות ונצורות נוצרת."
"לצדקות ולטובות, אקוה, אדוני רב ההסד;" ענתה אסתר ותבט בפניו בנאון-צדק. "לז בידי ינשע עמי הנענה, מה מאשרה הייתי אז בארץ!"

"הן רבות הראה ה' אלהי ישראל את כחו ואת גבורתו ביד החלש ואין אונים, ומי יודע אם לא גם כך בחד ה' להראות לעיני הארץ את כבודו ואת גדלו? ענת הרב רבי יאמען הלך אף הוא. "הלא הוא אשר הרים על אתר הכתובה בספר הברית והשפיל את המרשעת ושתו."

"בן יקום וכן יהיה כאשר אמרתי!" אמר הפחה ויכל לשתות את היין הנשאר בכוסו. "מחר בערב בשעה השביעית לפני גנת הביתן אשר לי. — ואת זקנה. את היין הזה תציני לעבר אחר, כי הוא יעם לחכי, על כן שמור יהיה לי לבדי, ואל תמכרי מן החבית הזאת לכל איש, וביתר שאת לזקן מהוז פסקאו או לזקן מהוז מינסק הנמצאים עתה בעיר, כי אם ישעמו אלה את היין הזה כי טוב הוא, אזי בעיניהם ישתוהו ובטרם אושיט את ידי ואיננו. —"

ככלות הפחה את דבריו, שם את כבעו הקמן על ראשו ויקד לנגד הנאמנים וילך לו דרך הפתח אשר מאחורי הבית. ויהי אחר הדברים האלה כימים שנים, ועדת בני ישראל אשר בקרית מלך פולין רגזה וחרדה ואת העיר שמה כמרקחה. כל אשר לו רגלים נחפו לרוץ, והמונים המונים נהרו לבית האלמנה נאמאן. אפס לא מבני ישראל לבד, כי אם גם

אגרות

אגודות אגודות נוצרים יושבי הקריה מלאו את הרחוב לפני בית האלמנה מפה לפה, עד כי חסמו את העוברים, ואך לעתים נתנו מקום לאחד האצילים או הסגנים לעבר לבית האלמנה לשתות משתה הבקר, כמשפט החורים והסגנים מדי יום ביומו בעת הזאת. איש איש ידע כי גדולות ונצורות נעשו בעיר, אבל אין גם אחד ידע נכונה מה הנה. אחרי כן והשמועה עשתה לה כנפים בכל העיר לאמר: אסתר היפה והעשירה בת אחי האלמנה נאמאן נאבדה אתמול בערב לפתע פתאום ואין יודע מה היה לה. וגם חיש מהרה נודע כי אמת נכון הדבר, כי הנוצרים שאלו את פי רבים מעדת בני ישראל על אדות הדבר הזה, והמה, העברים, נתנו קולם בבכי ויאמרו, כי אסתר תפארת בנות ציון איננה ואולי גם נרצחה; אבל איך נחיה הדבר הרע הזה לא ידע איש, או אולי ידעו ולא אבו לגלות, הפחה — כה יספרו — נשבע שבועה קשה וכבדה אשר כמוה עוד לא עברה על פיו כל ימי חייו לאמר: „אם יבוא יין אוינגאר ישן בפי, עד כי יודע לי מה היה לאסתר-קא.“ איש איש העמיק מחשבות לדעת פשר דבר המקרה הזר והנפלא; אבל לא כמחשבות האחד מחשבות השני, וביתר שאת שגו במחשבותם: כי ראו בעד החלון את אליעזר בן האלמנה ראש לו חפוי ופניו קורו כפני מת, על כן חשבו, אורי בקומו להצילה מידי רוצחיה הקה ונפצע. אולם באמת האסון הזר והנפלא הזה עוד מיושבי קראקאוז כן היה:

כנשף בערב יום המועד אשר יעד פחת קראקאוז, הלכה אסתר ואליעזר עמה לשלחה אל גנת הביתן אשר להפחה כאשר דברו אתמול. המלך ובעל הגן כבר היו שמה ויוחילו לבואה. בראות אותה המלך קדם פניה ברצון ובאהבה

ובאהבה. ואחרי אשר שאל אותה על דבר מקרעת השער להעלמה פאן קאפילא: איך נגלה לה הסוד הכמוס הזה, והיא, אסתר, ספרה לו הדבר כאשר היה מבלי הוסיף ומבלי קרע, הגישה לו ואת הגליון אשר בו היה כתוב מפרש פרשת כסף התמסים אשר הערימה ראקיציאנה פאן קאפילא לקחת טאת אחיה בני ישראל בתואנות מתואנות שונות, וכל הלחץ אשר לחצה אותם. זמן כביר השתעה המלך ויעיח עם אסתר. תבונתה ומוב שבלה עם תם לבה אשר כלמו יחד נגלו מבינות לקדברה ושיחתה המו אליה מאד מאד את לבו — הפתוח לרחוק מני אז לאהבת נשים יפות — ולא עצר כח להפדר מעליה, וירבה עמה שיחה למכביר, עד כי לא יוכל הפחה להתאפק מבלי לנלות את און המלך ולאמר לו, כי כבר עבר הגבול בשיחתו, וכי נחוץ לשים קץ למלץ וללכת מזה. ואסתר גם היא התעוררה מאד בשיחתה עם המלך, ולבה רחש רגשות מוזרים לה אשר לא רחש לבה מעודה עד היום הזה. כל מלה וכל הגה אשר יצא מפי המלך איש החיל ויפי התאר חדרו עמק עמק בלבה, ולא יכלה לרע עיניה הלוחטות בלהב אש אוכלה מעל עיניו המזרות זקים ורשפי אש אהבה בלבה. גם בנפשה פנימה שבעה שבע שמחות ונעימות עדינים בדברת עמו, עד כי ברנע הזה שכחה תבל ויושביה. ומה עלץ לבה בשלחה המלך עד הפתח ויאמר, כי עד עתה לא ידע שאבן יקרה כזאת ספונה וממונה בקרית מושבו, ועתה יחשב מחשבות לכלי תהיה עוד טמונה במסתרים מבלי הועיל כאבן אפל וצלמות. בשוב אסתר אל אליעזר אשר חכה לה על יד גנת הביתן, ספרה לו בהם לבה ובעליצות נפשה כל הדברים אשר דבר לה המלך קאוימר וכל דבריה אשר דברה

דברה היא לו. כמל נזלו אמריה בערכה לו את חכמת
המלך ותבונתו הרבה, יפיו ונדבת לבו. העלם אליעזר שמע
דומם את דברי אסתר מבלי דבר דבר, אך לעתים התפרצה
אנחה מקרב לבו ויאנק דם, ובשאלה אותו אסתר בשכרון
שמחתה לאמר: „מדוע נאלמת דומיה? ומה תאמר לכל
אלה?“ או אז פתח את פיו ויאמר בנהמת לב: „אני אומר
כי את מאשרת מאד ואני אומלל ואובד מאד! —“ קדקדכם
ננשו אל שער קמן אשר בו עברו בצאתם את העיר וחשבו
לעבר בו גם בשובם. המקום הזה היה מקום קתה ושממה;
הדרך השתרע בין גני ירק עם גדרות דהויות וסידים סבוכים.
פה במקום הזה עמדו שני אנשים עומים מעילים, וברצות
אליעזר ואסתר לעבר על פניהם, חסמו להם הנעלמים את
הדרך, ואחד מהם שאל בקול עז וחזק לאמר: „האת בת
אחי האלמנה נאטמן?“ ואך יצא יצאה מפי אסתר, „אני!“
והנה השלך מעיל גדול על ראשה ושתי זרעות עז עם ידיים
חזקות תפשוה בחזקה. בכל עז ועצמה התאמצה אסתר
להסיר מעל ראשה את המעטה העב, גם בקשה לאחו ביד
אליעזר ולקרא לעזרה, אבל ברנע הוה שמעה אונה קול
סכה חזקה ואחריו זעקת שבר וקול הגה נכאים מפי אליעזר.
ברנע הוה עזבה כחה ותתעלף, ולא ידעה מה, עד אחרי
שכבר שכבה זמן כביר במקום חשך ואפלה סגורה ומסגרת
בין ארבעה קירות חומה, במקום שם רוח הקבלה ולחה,
או אז שבו אליה רוחה ודעתה ותדע כי היא עלואה בכלא או
בבור תחתית.

גם אחרי שוב רוחה אליה, עוד היתה נטושה על
הקרקע זמן כביר דומם כאבן, עד כי קמה מעל הארץ אשר
שכבה עליה ותמשש בידיה בכל אשר לה מסביב, ואז
הראתה

הראתה לדעת כי ארך ורחב בית כלאה אך כששה צעדים
וכי משכנה הוא בוד תחתית, עמק עמק מתחת לארץ.
בראותה כי היא החוקה ונפרדת מכל אשר לה, גם מכל
נפש חיה, שוכבת למעצבה במקום אפל וצלמות, ואולי
פה גם תגוע ותמות ברעב, נפלה עליה אימתה ובלהה בכל
עצמת כחן, עד כי פקו ברכיה ונפלה לארץ ותשא קולה
ותבך בכי תמרורים. אולם בשוב רגעים מספר התאושה
ותאמן לכה בבטחונה אל ה', אשר זאת היתה ראש כל
מעלות רוחה, ותען ותאמר: „לא, לא אמות! כי עוד חי
אלהי מקדם, מעז צור ישראל ומושיעו; ה' אשר הציל את
דניאל מפי חיתו מרף בגוב אריות, הוא גם לא יעזב נפשי
לשאול ויפדני גם אותי מדרת שחת!“

כשעות אחדות הלפו הלכו להן ואסתר עורגת שוכבת
על הארץ ומחשבות ממחשבות שונות התרוצצו בקרבה
ותעבורנה משכיות לכבה: רגע בראותה אותה ברעה כזאת,
ונפשה עליה השתוחחה באפס תקוה, ורגע זכרה את ה',
ורוחה חיתה ותתעודד, ונפשה שבה למנוחתה.

ויהי בעוד אשר נפשה כים נגרשה באפנים האלה,
והנה קול צעדי אנשים לפני פתח בית כלאה שמעה. אזנה
וקול אשה לא מוזר לה מדבר לאמר: „לכה והכן שני סוסים,
גם קח לי קרדום ומעדר, ואתח שב לי פה לפני פתח הבור
עד שובי.“

רגעי מספר אחרי כן שמעה אסתר קול צלצלי מפתחות,
דלת הבור נפתחה ואשה לבושה שחורים ונר בוער בידה
באה בכור. על פי חונת פני האשה הכירה אסתר בתרדת
קות כי היא העלמה ראקיציאנה פֶאן קאפידלא. קומתה

הגבוהה

הגבוהה, בנדיה השחורים אשר עליה, המטפחת הלבנה על ראשה וחזות פניה החורים כמקטבים מאבן שיש לבנה, כל אלה יחד הפכו את הוד פניה לט'שחית ובלהה. בשובה והשקט, כשקט בכור מות בקחתו נפש, העמידה את הנר אשר בידה על שן סלע מחומת בית הכלא ותגש אל אסתר ותלטש לה עיניה, עד כי כמדקרות תרב חדרו חדרי במנה ותאמר:

„עתה, את היהודיה נפלת בידי באין מציל; דעי נא כי מושבך מאה אמה מתחת לארץ, באשר יד אדם לא תמצאך וגם לא יעלה על לב איש לבקשך פה.“

„הנה אפקיד רוחי ביד ה' אשר בלעדו לא יקם איש רגלו ולא יפל משער ראשו ארצה, ואם הוא לא יחפץ לשוא תתפארי; בלעדי ה' אין לאל ידך לעשות לי דבר, ואם הוא נזר אמר כי אנור מארץ החיים, הטוב בעיניו יעשה, ואז אחת היא לי, אם בידך או ביד מרצה אחר. עתה אסתר בבטחה והשקט.“

וראקיציאנה, מבלי שום לב לדברי אסתר, הוסיפה והאמר: „את שפכת בוז וקיקלון על כבודי, נשאת עלי חרפה והכלמתיני כלמות עולם, אותי, אשר מפני ידתי כל אֵלי ארץ פולין. — את וחייך עתה בידי וברצוני תמותי בכור הזה מעט מעט ממותי רעב ואיש אל ידע מזה, לבר העקרב חוזל שמה על קיר החומה.“

„האחד אשר כל השך לא יחשיך ממנו ויודע כל כתרי תעלומות לב, הוא ידע,“ ענתה אסתר ותפרש כפיה לברום. „עין אי-תמותה הצופיה חדרי לב וכמון תראה מצוקת

מצוקת נפשי, ואין שומעת זעקת עשוקים תשמע זעקתי גם אני
החקה מפשע!

החקה מפשע? קראה ראקיציאנה בתם לב ולא נתנה
לאסתר לבלות את דבריה. את נוכלת, בת בליעל, לשון
רמיה! זרן לבך השיאך לירש אותי, את גברתך! או אולי
כסלתך השיאתך להיות כלי משחית לחבל בדי אנשי מרמה
ובני בליעל?

את אשר עשיתי, ענתה אסתר בקול נמרץ וברוח כבד.
עשיתי מלבי ומרוח מבינתי, ברצוני נדרשתי ללא שאלוני
להביא לפני המלך את זעקת בני עמי העשוקים והרצוצים מתגרת
חסם ירך ואין מושיע.

ראקיציאנה החרישה כמעט רנע, כאלו לבה הגה
נצורות וגדולות. אחרי כן פתחה את פיה ותאמר בשוכה
ונתת לאמר:

לבבי לא כן ידמה, לא מלכך עשית זאת, כי אם
כיונה פותה אין לב נפתית למוסת אנשי זמה המבקשים
להדיחני משאתי ולהכחידני מן הארץ; — אמנם אבזם ואלעג
למו ולזמותם — ואת, אף כי אין לך הצדקה לחמל עליך.
אולם לבי נהפך בקרבי ורחמי נכמדו עליך ועל פתיות לבך
יחד: הן את עודך צעירה לימים, ואיך תמותי בדמי ימך;
אכן נקה לא אוכל אנקך, ואת תביני גם את, ואם לא
תתקני את המעות אשר העוית נגדי, אין לי, למען
משמרת נפשי, להבחידך מן הארץ. הן את תאמרי כי
למען עמך אשר עשיתי ורצותי עשית זאת; הבה, לו
יהי כדברך, אולם הלא המשפט למלך הוא, הוא האדון
והוא השופט, יחקר וידרש הישב אם אמת נכון הדבר,
הוא יקרא ואני אענה, ואם ימצא בי עון וחטא בדבר

הזה

הזה, ייטרני כמשפט. אבל לך מה עשיתי כי הקלותני נגד כל צוררי וגלית סוד חלי-רע אשר דבק בי, לא בעוני ולא באשמתי, למען אבדני והשמידני, ואני לא ידעתך תמול שלשום, ומעולם לא עשיתי לך רעה."*

"אני בקשתי להשמיד ולאבד אותך?" אמרה אסתר במבוכת לב. "הי אל, כי זאת לא היתה מנמת פני! הן אמת נכון הדבר כי שנאתך תכלית שנאה, גם שנאתך במשפט ובצדק, כמשפט לכל איש לשנא את הצר הצורך את עמו, ועל כן יצאתי לשטנך ולזעק עליך חמס, אבל לנבל ולבזות אותך, בזאת לא הפצתי ולא עלתה על לבי."*

"אם בודון או בשננה, אבל עשה הלא עשית!" אמרה ראקיציאנה, ותוסף לדבר דברים רבים, כאלו אך מוב בלבה, אבל חוות פניה הקשה הוכיחה עליה כי אך בחלקות תדבר. ותאמר: "הן לבבי יאמין לך כי לא למען נבל אותי גלית סודי, בכל זאת הבאת עלי רעה גדולה מאד וכמעט עשית אתי כלה. הן רואה אנכי כי תמימה ויבאת אלהים את בעיניך, תורת ה' תשא עלי פוך תמיד, ובכל אלה שכחת דברי מוסר החכם מכל אדם: ריבך ריב את רעך וסוד אור אל תגלי, גולה סוד הולך רכיל."*

"אמנם המאתי המאה גדולה!" ענתה אסתר במננת לב. "באמת סבותי לך בלי דעת רעה גדולה, וכל אשר לי נתתי, לו היה לאל ידי להעביר את הרעה מעליך ותהיה כלא היתה, אבל הן, ההליפות אין להשיב!"*

"הן אמנם זאת אין להשיב, בכל זאת בידך הוא להמיב מעט את הרעה אשר הדרת עלי, ואם זאת תעשי

לי, ואדע כי באמת לא היה עם לבבך להרע לי.

בדבר סוד מחלתך אשר גליתני הנני נכונה בכל לבי
ונפשי לעשות כל אשר בידו, אף כי לא אדע מה לעשות;
ענתה אסתר, „אבל בדבר השמנה והעשק אשר...“
„לדבר הזה לא אשים לבי, זאת דבר המלך הוא, הוא
יחרץ המשפט.“ אמרה ראקיציאנה בחפזון, מבלי תת לאסתר
לכלות דבריה:

„אם כן איפוא אמרי נא מה לי לעשות ואעשה, אפס
כי לא תהיה זאת לי לפוקה ולמכשל לב...“

„הן בגלותך את סודי לא יראת כי זאת תהיה לך
לפוקה ולמכשל לב;“ קראה ראקיציאנה בקול נמרץ, עוד
טרם כלתה אסתר את דבריה. „אולם הראשונות לא
תזכרנה ולא תעלינה על לבי, אך אם תיטיבי את אשר
הרעות, ואז גם אנדיל חסדי עמך עוד: אני אצליחך
וארימך על גרם מעלות האשר אשר יעבר כל משכיות לבבך.
ראי, הנך צעירה לימים ויפה עד מאד, עד כי גם המקנאים
יודוך כי יפה הנך. אבל מה יתן ומה יוסף לך יפך,
אחרי אשר נודע כי ממעי יהודה, העם הנבזה והנמאס
יצאת? לו היית בת נוצרית, כי עתה הצלחת כיפך—
ועתה שמעי נא עצתי ויטב לך! הנה עתה אין איש
יודע מקומך איה; יד אדם לא תמצאך; הביאי נא את
בשרך במים הקדושים ובואי במסורת ברית דתנו, אחרי
כן תרחיקי נדוד מזה ותעברי את הגבול לארץ באהמען.
רחוק על גבול ארץ בייערן, שם תשבי בנחלתי בתור שארת
בשר הקרובה אלי, שמה לא יחסר לך כל מאומה...“

אגודות

„אל תוסיפי לדבר עוד בדבר הזה!“ נתנה אסתר בקולה
והעצז את ראקיציאנה מדבר. „עד אנוע לא אכחש כה' ולא
אשקך בדתו העתיקה, הקדושה והנאמנה.“

„הוי. יונה פותה אין לב, עורת ועינים יש!“ קראה
ראקיציאנה ועיניה כהו מכעס וקצף. „את יהודיה בוזיה,
עוד הערבי את לבך בכמלתך לבעש באשר וכבוד אשר
מעולם לא קוית ולא עלה על לבך! כן תקום וכן תהיה.
החזיקי במקעו דתך הנפתלה, אבל דעי נא כי לא תצאי
מבור הזה וחיה כי אם תאבי לעצתי, ואם תמאני, אזי
את תמותי ברעב בבור הזה, ולי יצלה הפצי גם בלעדך
ובלעדי עורתך.“

„באלהי לא אכחש ובאמונתי לא אשקך; אמרה אסתר
בקול חרד, ועצמותיה רחפו, כי זכרה את אימת מות רעב.
„אולם זולת זאת מה תאמר נפשך לעשות, הנדיי נא לי,
ואם אעצר כה לעשות, אזי...“

„דבר נקל מאד אשר כמעט איננו שנה בנוק הזמן
לדבר עליו;“ אמרה ראקיציאנה כהפזון, מבלי תת לאסתר
לכלות את דבריה, „שני חודפי כבוד ואנשי זמה,
וולאדיסלאו פיאסט והפחה מקראקאוו המה שנימו ראשי
כל צוררי; המה יצרוך בלי דעתך לכלי הרש למזמתם
הרעה. יפיך הוא הפח בידם ללכד בו את לב המלך וכלי
המלכות לחבל אותי. האם תדמי כאמת כי באהבתם או
בהמלתם על עמך יעצום להביא זעקתם לפני המלך, אין
זאת, כי אם תחבולת מרמה להראות את המלך רפה
הרוח את יפיך; ולאחרית הדבר, אם בזאת יושע עמך,
אם לא, לא ישימו לבם. אני והם יחד לא נוכל צמד.“

או המה יפלו מבלי קום ואני אעמדה, או המה יעמדו ואני אפלה. על כן חשבתי מהשבות כי אנשי רמיה אלה ילכדו בחבלי תרמיתם, ולדבר הזה תושיע ירך לי. ועתה, אם את הדבר הזה תעשי לי, אבטיחך. נאמנה כי המלך קאזימיר ישיב את דתו האחרונה המעיקה על בני עמך.”

כרגע עצרה ראקיציאנה במליה ונתרה הופיעה על פניה, כי בראותה את אסתר מחרשת, חשבה שלבה נפתה למזמתה. אחרי כן הוסיפה ותאמר:

„הן אמנם אז לא תוכלי לשבת עוד בעיר הזאת קראקאו, אולם זאת דבר רק הוא, את תשבי באחד מארמונותי בארץ באהמען, את אלהיך תעבדי ואת כל הקין דתך תשמרי כמשפט כל בני עמך, לא תחזרי דבר. גם מרחוק אחשבה לך ואמלא כל משאלות לבך.”

„ומה תאמר נפשך ואעשה?” שאלה אסתר, בהתגבר עליה אימת מות רעב בכור תחתיה ואהבת החיים יחד.

„את זאת תעשי: את תעני בפני שלשת אצילים כי האלוף דאברן ופחת קראקאו הסיתוך לשים רוש בנין-משבת-יך אשר שלחתי להביא מדודתך, ובשתותי את היין הזה עם המשורה נספחה עלי ספחת ושערות ראשי נמרטו; ואת נפתית על מזמתם משנאתך אלי, באמרם, כי אני היא הצוררת את היהודים בני עמך, וכל הרעות והצרות הבאות עליהם מידי להם הנה. ועל כן נגלה לך הסוד על דבר מקלעת השער, ועל פיהם היתח שומה לגלות את הסוד הזה לעיני כל השרים: בחצר המלך. אפס אחרי כן הכה לבך אותך על עשותך זאת, ומקשל לבך לא נתן דמי לך כל היום

היום וכל הלילה ויאכף עליך לנלות לי את הנבלה הזאת ולבקש ממני סליחה. ואני אניד למלך, יען אשר התנחמת ותבך לפני, כך לכבי ואסלה לך, על כן נתתי לך ידים לברח מזה.

מה? קראה אסתר בקול נמרץ. פי יענה שקר וכזב בפני אצילים נכבדי ארץ? ואני אוריד לשחת אנשים צדיקים אשר משכו לי חסדם? לא, זאת לא תקום ולא תהיה! לא לא! מלעשות זאת נבחר לי... .

למות ברעב; כלתה ראקיציאנה את דברי אסתר בקך רוחה. בלי שפק תתברכי בלכבך כי רק לראות אותך בלבד ולהפיל עליך אימה ופחד בדברי, כל מנמת פני, אבל דרון אפי לא אעשה בך ולמות לא אתנג, — על זאת אענך: דעי, כי למען אשיג המלחמה על אויבי בנפש, אנוסה הנני להבחיך מן הארץ, אף כי נכמרו רחמי עליך ולא אחפץ כמותך, או אולי תדמי בנפשך להמלט מידי ביד המקרה, גם זאת לא תהיה וחדל לעולם. משרתי הסרים למשמעתי והנאמנים לי גלו את אזני על דבר לקחת לתראות את פני המלך, כשוכך סגרו עליך את הדרך ואת השומר לראשך הכו ארצה, ואת הנגד יושבת בבור עמוק מאה אמה מתחת לארץ בתוך יעד עב. אין איש יודע מקומך איה, ולבד האיש אשר יקבר את גויתך, לא ידענו איש לעולם. או אולי תקוי לנפלאות, אגלת היא, כבר בא קץ הפלאות, ונפלאות כל תעשינה בארץ. גם אל תעשי שקר בנפשך ולא תדמי כי תכבדי את לבך, ולא תכבד עליך לשאת ולסכל מצוקות הרעב ומכאביו, לא, מדאבק לב ומספח נפש תילילי ותתיפחי באפס תקוה, תמטי

תמטמי שערות ראשך ובבשרך תשרמי שרמת, תלחכי את
עפר הארץ ותמלאי פיד חצין, בשר זרועך תאכלי ועצמותיך
תגרמי מולעפות רעב; בכליון עינים תצפי למות, אבל
עניך תמקנה בחוריהן מרם יבוא. — השיבי זאת אל לבך,
ינה פותה אין לב, השיבי אל לבבך! הוסיפה לדבר
קשה. „אם אעזובך עתה לא אשוב עוד אליך; עוד בלילה
הזה אין לי מאוד לשוב העירה, יען שעלי להקדר לכלי
ידע איש כי אינני בעיר, את המפתח לבור הזה גם את
האנשים אשר הביאוך הנה אקח עמי. אן איש ידע ולא
יעלה על לב כל אדם כי נפש היה יש בבור הזה; כל
זעקה, גם אם תרימי כשופר קולך כל תבוא לאון איש.
האחד היושב בארמון הזה מני אז חרש הוא, אזניו אמומות
ולא ישמע, לא קול הנץ השם קנו בראש האלון, גם לא
יילל הזאב אשר יילל בלילה בעבי היער ובחרבות המעברה
העתיקה.“

„לא לא,“ קראה אסתר בטרון ותשם ידה האחת על
לבה והשניה נשאה לשמים. „לא אדבר שקר, ולשוני כל
הצמיד מרמה להדיח בזאת רעה על אנשים נקים מעון
וחטאתי לאלהים! הנני עתה בידך, עשי עמי כטוב בעיניך
אם אמצא חן בעיני ה' יצילני מידך ויעלני מבור הזה. את
תאמרי, אין און שומעת זעקתי ואין עין רואה עני
ומצוקותי, הלא כתוב: הנוטע און הלא ישמע? אם יוצא
עין הלא יכיס? ועל דבר אימתך אשר תפילי עלי אענן
בדברי נעים וזרות ישראל: ה' לי לא אירא מה יעשה
לי אדם!“

„בפעל ידי אוכל להשיב לך על דבריך ולראותך ס
הכל יפצה פיד;“ ענתה ראקציאנה בקול מעורר זוען
ומלצות

ופלצות, ובכבדת הוציאה מצלחתה חרב פפיות זרת ארכה ותעופפנה על פני אסתר, אך אחרי כן השיבתה אל צלחתה ותאמר: „האמנם בראשונה, כדרכי על מפתן בית הכלא הזה היה עם לבבי לקדיה אני די בדמך את החרפה אשר נשאת עלי. קרדום ומעדר נכונים לכסות את דמך ולנצח בל יודע מכל הנעשה פה. אולם רוח אחרת היתה עמי ושניתי מהשבתי; עתותיך עוד בידך, בידך החיים והמות, ובחרת בחיים: הדרשי לאשר אשאלך, הישידי את אשר העוית נגדי, ואני אחתה גחלים על ראשך — אני אהיה אשת חסדך, טובך וכל הפצך בידי יצלחו. אולם אם תקשי ערפך לבלתי שמוע לעצתי ותוסיפי לנמות אדרי אויבי בנפש, אזי משמרת נפשי תאקף עלי להכחדך מן הארץ למען שלומי, ולמען המטר פחים, נפץ ואבני ברד על ראש שואפי וצוררי נפשי. — עתה בחרי לך באחת משתי אלה! ועתה חלשי ומהרי לחרץ משפמך כי הרגעים קשים, לא אוכל התמהמה עוד, דמך בראשך!“

כבלות ראקיציאנה את דבריה האחרונים הביטה אסתר אליה בעיני תחנונים ותפרש אליה כפיה, אכן כרנע התאוששה ותתעשת.

„לא!“ קראה בגרון. „לא, מאימת המות ומפחדו לא אחמא לאלהים ולא אשים עלי חרפה להפיל תחנתי לפניך מנערתך בי ומיראתך עלי! כטוב בעיני ה' ולא כטוב בעיניך תעשי עמדי. הן את תדמי בנפשך כי אני בידך כחמר ביד היוצר, יען שבידך הכח והעז, אבל מהסי ומעזי לא כמחסך ומעזך, הלא כתוב: „צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו.“

הבה

הבה את חסרת לב, הנה לפניך מנת חלקך וגורלך אשר בחרת לך! קראה ראקיציאנה בקול חזק וגורא בעוז ועברתה, ותסתר אל הנר ותאחו במפתח בית הכלא. „מותי! הקפי ברעב! הקפי באפס תקוה!“

„את כל אלה אשא ואסבל, גם אמותה אם בואת יהפין ה'“, ענתה אסתר בנמחה: „אולם תקותי לא תאבד וגם בסוטי אחסה בה!“

ויהי אך היה היה עם לבב ראקיציאנה לצאת מן הבור ולסטר את הדלת מאחריה, והנה קול שאון נשמע מעל המדרגות, קול צעדי גברים וצלצלי חרכות ורמחים. „איה היא?“ קרא פתאם קול גבר. „בת בלעל, בנפסך הוא אם נפל משערת ראשה ארצה!“

סקול הדברים האלה נבהלה ראקיציאנה ועצמותיה רחפו, עד כי נפל הנר מידה ויכבה. אכן היש מהרה זרח אור לפידים מפתח הבור, והנה שני אנשים ולרגליהם אנשי צבא הלוצים נראו על מפתן בית הכלא. אחד מהם היה האלוף דאברין והשני — המלך קאזימיר בכבודו ובעצמו.

המלך התעייף עינו חוישים בחדר בית הכלא, זבראותו את ראקיציאנה ואסתר, שם פניו אל ראקיציאנה וישא את קולו בזעף אף ויאמר: „הגם לשים קארבים בדרך להתנפל על בנות עבדי ולשימן בבור השיאך זדון לבר?“

„כי יראתי“, ענתה ראקיציאנה עזות. „פן תברח הבת השובבה הזאת אשר שמוה אויבי לכלי תרמיתם וקשתם שקר מרם אבוא עמה במשפט. על כן קדמתי לשים אותה

אותה בכור הזה ולשים עליה משמר עד כי יחקך ויִדְרֹשׁ
הדבר היטב.

„הוי אדוני“, קראה אמתר אשר אך עתה שב רוחה
אליה, אחרי שעד כה היתה מְקַה בתמהון וכל המוצאות
אותה בכור היו כחלום חזיון לילה בעיניה. „אנא חוסה נא
עלי, ואל תתנני למות מותי ענוים קשים ואכזרים — למות
במצוקות רעב!“

„ומה?“ קרא המלך בקול הדר מחרון וכעס, כפנותי
אל ראקיציאנה. „גם את הנבלה והמומה הזאת היה עם
לבבך בליעל לעשות? אדוני האלוף דאברק,“ אמר אל
ההולך להגליו. „הואילה נא לשלח בטח את העלמה פֶּאָן
קאפידלא מעל לגבולנו אל ארץ מולדתה באַהמען. אין נפשי
להביאה במשפט על חסס ידיה, על עשקה ומרצתה ועל אשר
זממה לרצח נפש באכזריות נוראה.“

„האמנם אין נפשך להביאני במשפט?“ קראה
ראקיציאנה כנואשה בצחק והתולים מעברה וזעם. „האם
לא הסד גדול הוא, המלך, לבלתי הסיר את הראש מעל
האשה אשר אהבת נפש אֶהְבֶּתָּה, כי אם לגרשה מעל לגבול
ארצך כזונה עפיה! רב תודות לך המלך, על חסדך זה! מי
יתן ותמצא שלומים משנה בחיק היהודיה הזאת אשר היא
תכלית כל העלילה היעוצה בינך ובין אויבי.“

„הואילי נא עדינה, לתת לי הרשיון לשלוח אל הדר
ארימונג.“ אמר האלוף דאברק אל ראקיציאנה, בהושימו לה
את זרעו לתמכה. „שמה תשבי עד רגע נסעך מזה.“

בעינים מורות זקים וחצי מות הביטה בפעם האחרונה

על המלך, ואז נחפזה לרוץ מן הפתח מבלי הבט מאחריה —.

בלהות המות עם כל המצוקות והתלאות אשר מצאו את אסתר בלילה הזה עוללו לנפשה עלילות ברעה מאד, עד כי לא עצרה כח לשוב העירה עם המלך יחד, כהפצו וכהפצה גם היא. שבין חוק מאד אחזה, עד כי היה כפשע בינה ובין המות, ולמחר נספחה עליו גם קדחת עזה מאד, ואיש לא האמין בחייה. האלמנה נאמאן, אחרי שהגידו לה מקום אסתר איה, עזבה את ביתה ותבוא אל אסתר בארמון היער למעדה על ערש דוי. כמעט יום יום בא המלך הארמונה למען ראות בכבודו ובעצמו את שלום החלה היפה — כן כנה את אסתר —. האלמנה נאמאן שבעה שבוע שמחות ולבה עלץ מאד על כל הכבוד הזה. וכאשר רפתה המחלה מעט מעל אסתר בעור הרופאים אשר חזקה עליהם מצות המלך להעיר כל כחם והכמתם להעלות לה ארכה ומרפא, ואימת המות סרה מעליה, הפצירה בה דודתה להודות כמו פיה את המלך על הסדיו הרבים אשר משך לה, וגם לא אחת ולא שתיים שאל המלך, אם יוכל לראות את פני החלה? אסתר היתה עוד רפת כח מאד, עד כי בראותה את המלך שנית, אך ברב כח יכלה להוציא הגה מפיה; אולם אור פני המלך, שיחתו הנעימה והליכתו העדינה עם נשים עדינות סעדו את לבו ואמצו את רוחו, עד כי סחרת שוב כחה אליה. גם למדה לראות יום יום את המלך ולדבר עמו מבלי שת כעם אחד העם. והמלך אשר מעודו נטה לבבו אחרי נשים יפות דבקה נפשו באסתר ולא העלים את אהבתו העזה להיהודיה היפה. כל היום מן הבקר עד הערב ישב בארמון

בארמון היער נִמְתַּק עִמָּה מִתַּק רַעִים, וְרַק הִיא הִיתָה שִׁיחָה וְשַׁעֲשַׁעִי. וּבִהְפָּרְדוּ מַעֲלִיה הוֹסִיף לְהַתְּפִילָא יוֹם יוֹם עַל רוּחַ בְּיַנְתָּה וְיִקַּר רוּחָה, וְיוֹם יוֹם גְּדֵלָה שְׂמַחַת לְבוֹ עַל הַמָּתָה וְעֵנֶת צִדְקָתָה, וּכְשִׁמַּחְתּוּ כֵן אֶהְבְּתוּ.

ואסתר בשנבה כלה לאיתנה הראשון ותרא כי סחר תעוב את ארמון היער ותשוב העירה אל דודתה, בכחה מאד ונפשה לא ידעה מה. כעת הזאת בעוד שדמעותיה על לחייה יצקו רוח חן על פניה ביתר שאת, הופיע המלך בכבודו והדרו. המלך קאזימיר אשר מימי נעוריו היו לו תמיד מהלכים עם עלמות עדינות הבין כרגע מקור דמעותיה, ולא אחד לגלות לה את אהבתו אותה, וכי נפשו דבקה בה באהבה נצחת.

ויהי כששמע אסתר את דברי המלך והתגלות לבו, נכובה מאד והוד פניה נהפך עליה לזשחית. אולם המלך קאזימיר חכם הלב ונבון דבר הבין כרגע את נסכת סוכותה ויאמר: „אל נא, ידידות נפשי, אל תחשבי עלי מחשבת און כי יש עם לבבי דבר בליעל להדיחך מעל דת אלהי אבותיך ואמונתך בה' בחזק יד או בדברי הלכות; חלילה לי מה' להעביר תחת שבט ממשלתי את רוח האדם ורגשי לבבו; קנאת הדת לא מצאה קן לה בלבי; כהלך נפשך בדת אלהים, בו לא תגע יד ממשלתו, המשפט הזה לאלהים הוא. אל תיראי ואל תחתי, מחמד נפשי, תחויקי בקעו דתך, דבר לא נעדר, כאשר עד עתה ואין מפריע.“

הדברים האלה הניחו רוח אסתר ופניה צהלו. ותפל לרגלי המלך להביע לו תודת לבה על חסדיו הרבים, אבל ששון לבה ועליצות נפשה העתיקו מסנה מלים. והמלך

מחר להקימה מן הארץ וישק לה ויאמר: "ידעתי גם ידעתי את תודת לבך, כי דומיתך תענה עליך יתר הרבה מכל שפתי נאמנים. אך לא עליך המשפט להודות לי, כי אם עלי להודות לך על השייך לי אהבתך אל חיקי. ומהיום והלאה נפשי קשורה בנפשך בעבותות אהבה אשר לא תנתקנה לנצח, ואין מפריד ביני ובייך, "כי אם המות". וסוף דבריו הנה לאמר: "הארמון הזה אשר יזמה ראקיציאנה לשומו לבית כלאך ולכור עוני ויגון, הנני נותן לך למתנה לצמיתות, הוא יהיה אחותך ונחלתך לעולם". ובארמון הזה בחרה אסתר אחרי כן לשבת בו הרחק מתשאות קריה והמון אדם.

האלמנה נאטמן השתארה לא מעט לשמע השמועה הזאת מפי המלך כי הארמון נתון לאסתר וכי הוא נחלתה וקנינה לעולם. נסיונות ימי חייה הארוכים העירו בלבה לשמע החמד הגדול הזה מחשבות ממחשבות שונות מרגיזות לב, אולם באמר לה המלך כי את מסתרה ומשלח ידה תעזב לבנה אשר יותירו לטובה בתתו לו לבדו חקים טובים — מייליגען — והיא תשב תמיד עם אסתר בארמונה, הדברים האלה הניחו את רוח הזקנה, ומחשבותיה אשר הרגישו לבה ראשונה כמוץ עברו.

לשמע הקצת אשר נקראו ויאתיון בארמון היער המה כל העיד קראקאו. החכם והרצה הגורא אשר יזמה ראקיציאנה לעשות לאסתר הוסיפו האיבה והמשממה בלב יושבי העיר לראקיציאנה ורגשי חמלה ואהבה לאסתר. ועל כן גדלה שמחתם סוד בשמעם שבר ראקיציאנה ומפלתה, וביותר גדלה עליצותם, בשמעם כי בת הבליעל הזאת

נרשה מן הארץ מבלי שוב בה לעולם, וזאת היתה לישועה
להפך את לבב העם לטוב, בשמעם כי המלך השקה נפשו
בבת יהודית ותדבק בה לאהבה אותה, אשר לולא זאת
עוללה השמועה הזאת, בלי שפק, עלילות ברעה לנפש
העם. וגם בעיני סגני הארץ ונכבדיה טוב הדבר מאד,
באמרם שמפני אהבת המלך לבת ישראל אין לירא ולהרגיו
את לבם, כי בת ישראל לא תמשל ברוחו כבת חורים
ואצילים. גם זה הדבר אשר אסתר היתה מולדת דת ישראל
היה להם מבטח עז, כי אם יראו שדרוש להפצם להפריד
בינה ובין המלך, יהיה לאל ידם לאבק עליו בעז חקי דת
הנוצרית.

וליהודים יושבי קראקאו וכל ארץ פולין היתה
אהבת המלך קאזימיר את אסתר לששון ולשמחה. מלבד
ההנחה אשר עשה להם המלך מהרה מעקת החקים הקשים
והכבדים אשר העיקו אותם בחוקה זה ימים רבים ויָנוּחַ
להם לעת חיה, קוּו לטוב גם לימים יבואו, כי ידעו מאד
שאסתר תהיה להם לפה ולמליץ ומחסת עזו לכל עמה.
גם למותר היתה תורת הרב רבי יאסען אשר הורה
לדעת — למען הַנִּיחַ רוּחַ הַקְּנָאִים — כי אסתר לא חטאה
לאֱלֹהִים בתתה את הודיה להמלך קאזימיר, וה' לא יחשב
לה זאת לעון, יען שכזאת יִשָּׁע ישראל וכי איננה נופלת
מאסתר אשר חיתה לפניו בישראל הנזכרת בספרי קדש
לתהלה ולברכה, ומעשיה נזכרים ונקראים בכל דור ודור;
כל זאת למותר היתה, כי לא היה פוצה פה לדבר עליה
סרה, ולא עלה על לב איש לחשב עליה תַּעֲזָה, כי אם
היתה לתהלה ולברכה בפי כל. וזולתי אחד מכל היהודים
יושבי קראקאו לא שמח בשמחת ישראל, כי אם נאנק דם
לשמע

לשמע השמועה הזאת, ואהבת המלך את אסתר דכאה
לעפר נפשו. האחד הוא אליעזר בן האלמנה נאמאן. הן
אמנם נפשו ידעה מאד כי כגבן שמים מארץ כן גבה
רוח אסתר מרוחו, והיא היתה בעיניו כבת שמים אשר
בקהל בני אדם כל תחד כבודה, ובכל זאת אהבתו
אליה יקדה כיקד אש. ועתה מה השתווחה נפשו,
בשמעו מפי אמו כי תקותו גם אהבתו לנצה אברו. הוי,
קרא בקול בוכים ועיניו זרמו דמעות. ידעתי זאת מראש;
ידעתי גם ידעתי כי היא לא תהיה לי ואנכי לא אחיה לה,
אבל הן, אהבתי אליה בוערת כאש בקרבי ותיקד בלבי עד
ארד שאולה!

בני ישראל יושבי ארץ פולין לא נתעו בשוא
ותוהלתם אשר יחלו לטוב על ידי אהבת המלך את אסתר
לא נכזבה. מן העת ההיא והלאה נפצו משפחות בני
ישראל בארץ פולין וירבו ויעצמו במאד מאד ככתוב בספרי
דברי הימים למלכי פולין. ומני אז ישבו בקרבם ויהיו
כמעט לעם אחד בכל הגות רוחם ותהלוכותם בבית ובחוץ.
משפטי חופש חדשים וחקים טובים, מהם גם מזורים, נתנו
להם. משפט היהודים — ידעם רעם — אשר נתן להם
לברם היה להם למנוח להגן על נפשם ועל רכושם. ריב
ומשפט כי היה בין יהודי ובין אחיו הביאו אל ראשי
עדתם, ואין לזר להתערב בדברי ריבותם. גם מליצי
יזר — ארוואקאטן — נתנו להם אשר רבו את ריבם ועזרו
למו לנקותם מכל חשד ועלילה. אם שמו להם עלילת דם
ולדי נוצרים, לא נחרץ משפטם, כי אם על פי ששה
עדים: שלשה נוצרים ושלשה יהודים. והאיש אשר שם
להם את העלילה ולא יכל להוכיחה עליהם בששה עדים
כמשפט

כמשפט, נשפט קשת כדון מלשין ושם עלילת שקר. אם
נפלו על יהודי גנבים שודדי ליל ושכנו הנוצרים לא חשו
לעזרתו בקראו אליהם לעזרה. ענש נענשו בענש כסף רב.
גם הפשה נתן להם מעקת החק הקשה אשר אשר אָסר אָסר
עליהם למכר כל דבר לנוצרי או לקנות ממנו, ומני אז
והלאה היה להם המשפט לעשות מקנה וקנין עם הנוצרים
ככל אות נפשם. והכהנים אשר יניאו את לב הנוצרים
מלעשות מקנה וקנין עם היהודים ענש יענשו קשה. אם
הדיק איש יהודי חרב או סכין על נוצרי, או היה משפטו,
לשלם רק ליטרא פלפלין ונקה. ועוד חקים טובים כאלה
אשר אין פה המקום למפרם כלם כי רבים המה (*). וכל
הקי המלך קאזימיר אלה אשרו וקימו גם כל זקני פולין —
סראסטען — ובאספת המדינה — שיים, לאנדסטאג — (**)
ומלבד אשר הוסרה מהם החרפה לשאת כל אות חרפה
וקלון, מורשת ימי קדם, כמו כזבע טעקל בקרן, אפן
קמן על החזה, טלואה ירוקה — געלבער לאפפען — על
השכם. ויחלו ללבש בגדי עם המדינה — לאנדעסטראכט —
ולשאת רבדי זהב, מלבד זאת נתן להם חדשיון לשאת
חרב — הענען — על הירך ככל האצילים לאות נבונה
ונדיבות — ריטטער — (***) . גם מהלכים נתנו להם לעבודת
הצבא אם חפצו בזאת. גם נעשתה להם הנחה מהמסים
אשר הושתו בימי קדם על היהודים לברם יתר על כל
המסים

(*) עיין סופרי ד"ה לעם פולין קארא חלוגאש. Caro Dlugosz גם

(Longinus)

(**) שטיינבערג. — Sterenberg

(***) לעלעוועל. S. o. D. a Lelewel bei Sterenberg.

a. 78—80

וכל ארץ פולין כיהודים כאי-יהודים. והמלך
 קאזימיר מאן להתנהם על מותה עד יום צאתו לא יסף לאהב
 עוד אשה כל ימי חייו.

על קברה אבן לא יקרה וזוהי כתובת קטנה בשפת
 עברית: "זאת קבורת אסתר אהבת עמה ודתה." — זאת
 מצבת קבורת אסתר אהבת הפלך קאזימיר הגדול! כן בקשה
 לפני מותה הענוה בחייה ובמותה.

ת ם

אודעם שלי :

Типографіку Л. Л. Мацу.

Въ г. Вильну.